

Washington
Éves beszámoló jelentés
2005/2006
Dr. Takács István
I. o. tanácsos, TÉT Attasé

1. Az Amerikai Egyesült Államok K+F és innovációs rendszerének fő jellemzői

1.1 Az amerikai K+F+I politika fő ismérvei

1.2. A kutatás, fejlesztés és innováció rendszere, intézményi és finanszírozási struktúrái, jogszabályi keretei

1.3. Vállalati K+F és a K+F eredmények piaci hasznosítása

1.4 Jelentősebb események a K+F és az innováció területén

1.5. Az USA kétoldalú és multilaterális (nem EU) tudományos és technológiai kapcsolatai, együttműködése

2. Az Egyesült Államok kapcsolata az Európai Unióval a K+F és az innováció területén

2.1. Az USA és az EU viszonya

2.2. Az USA részvétele a 6. Keretprogramban és a 7. Keretprogram előkészítésében

3. Magyarország és az Egyesült Államok kutatási, fejlesztési és innovációs kapcsolatai

3.1. A kapcsolatok intézményi rendszerének és fejlesztésük lehetőségeinek áttekintése

3.2. Egyetemi – akadémiai - kutatóintézeti együttműködések

3.3. Vállalati és egyéb piacközeli együttműködések, befektetési tevékenység

3.4. Egyéb kapcsolatok, jelentősebb események

4. A TÉT attasé tevékenysége

4.1 Kapcsolatépítő, promóciós, forrásfeltáró tevékenység a K+F és innováció területén

4.2. A TÉT attasé részvétele a nagykövetség nem tudományos és technológiai területen folytatott tevékenységében

1. Az Amerikai Egyesült Államok K+F és innovációs rendszerének fő jellemzői

Bevezetés

A magyar-amerikai kapcsolatok egyik fontos eleme a tudományos és technológiai alapú együttműködés. Az Egyesült Államok a kutatás terén hosszabb távon is a legfontosabb partnerünk marad, és hiba lenne az EU integráció miatt csökkenő figyelmet fordítani az amerikai kapcsolatokra.

A Magyar-Amerikai Közös Alapra épülő együttműködés végleg a múlté, s helyette egy új, a mobilitás támogatáson túllépő, intézményi kapcsolatokra épülő kooperáció kialakítása van napirenden. Mivel a TÉT együttműködés is alapvetően a politikai viszonyok által meghatározott, a két ország jó politikai kapcsolatai megfelelő alapokat jelenthetnek a bővülő együttműködés számára a K+F és az innováció területén.

1.1 Az amerikai K+F+I politika fő ismérvei

Az amerikai tudomány és technológia dominanciája egyértelmű, ezt minden statisztika alátámasztja. A legfőbb versenytársak erőfeszítései ellenére az amerikai túlsúly a K+F területén továbbra is megmarad. Az amerikai termelékenység növelésének, és ez által az Egyesült Államok gazdagságának és versenyképességének legfontosabb biztosítója az innováció. Mind a magánszektor, mind a szövetségi kormány lényeges szerepet játszik az amerikai innováció mozgásában tartásában.

Az USA TÉT politikáját két, egymással összefüggő tényező határozza meg: a kormányzat belüli erős TÉT központ hiánya, valamint a Kongresszus domináns szerepe. A TÉT intézményrendszer szétdarabolt, a K+F erőforrások egymással kevésbé együttműködő szövetségi kormányzati szervek költségvetésében jelennek meg, s a koordinációra hivatott szerv (OSTP) korlátozott lehetőségekkel rendelkezik. A TÉT intézmények kongresszusi felügyelete sem egységes: tevékenységük különböző költségvetési törvények és kongresszusi bizottságok hatáskörébe tartozik. Mindez együttesen azt eredményezi, hogy következetesen érvényesített TÉT stratégiáról nem beszélhetünk.

Egységes akarat hiányában felértékelődik az évenkénti K+F költségvetés szerepe, amelynek elfogadási eljárása során a Kongresszus – más országok gyakorlatától eltérően – operatív, mikromenedzselési szinten avatkozik be az intézmények költségvetésébe, a programok kialakításának és formálásának belső részleteibe. Ez olykor a laikus szempontok felülkerekedéséhez vezet.

Jóllehet a magánszféra K+F beruházásai jelentősek, de ezek inkább rövidtávú célokat szolgálnak, s nem helyettesíthetik a kormányzati, hosszú távú, stratégiai beruházásokat. (Ez különösen igaz az alapkutatás néhány területére, ahol nem lehet a hasznot rövid gazdasági ciklusokban mérni.)

A komoly támogatást élvező biológiai- és élettudományok áttöréséhez hosszú távon szükség lesz az azokat támogató fizikai és mérnöki tudományok erősítésére is.

Az amerikai dominanciára leselkedő legnagyobb veszélyt talán a TÉT munkaerő szűkülő forrásai jelentik. A magasan képzett munkaerő fokozódó hiányának problémáját két egyidejű trend teheti kritikussá: egyre nehezebb külföldről megfelelő számban jól képzett TÉT munkavállalót az Egyesült Államokba csábítani, illetve az amerikai belső kínálat egyre kevésbé felel meg a tudásalapú társadalom követelményeinek.

A nemzetközi TÉT együttműködést illetően az USA törekvéseinek két domináns eleme van:

- A nemzetközi TÉT tevékenység járuljon hozzá az USA biztonságának fokozásához.

- Segítse elő az ország nemzetközi kereskedelmét.

Az amerikai szövetségi pénzeket szinte kizárólagosan amerikai kutatók, szakemberek és intézeteik kutatási tevékenységének támogatására használják. Az európai országok törekvéseivel összehasonlítva nagyon kevés szövetségi pénzt szánnak kétoldalú együttműködésre és nemzetközi tudományos projektek és intézmények támogatására. Az amerikai kormány gyakran vonakodik formális kormányközi megállapodásokat kötni a TÉT területén, hacsak nincs egyértelmű hasznuk belőle. Gyakran előnyben részesítik az informális kapcsolatokat.

Az Egyesült Államokban az ipar kiemelt szerepet játszik a kutatás fejlesztésében. Az amerikai ipart a nemzetközi TÉT együttműködésre motiváló tényezők:

- kompetitív előnyök fenntartása
- olyan know-how megszerzése, ami nincs az USA-ban
- hozzájutás minőségi munkaerőhöz
- a piachoz vagy a fogyasztóhoz közeli pozíció
- a munkaerő alacsony költségéből származó előny

Az USA innovációs rendszerének legfontosabb szereplői (a magánszektor, a kormányzati laboratóriumok, az egyetemek és a non-profit kutatási szektor) egymással összetett kapcsolatban állnak. Sem vizsgálni, sem pedig leírni nem könnyű ezt a rendszert.

Az Egyesült Államok rendelkezik a kormányhivatalok tevékenységében testet öltő tudományos és technológiai politikával, ugyanakkor sokan hiányolják a karakterisztikus innovációs politikát. Az innováció csak részben technológia bázisú, jelentős a szervezeti innováció, és számos innovatív tevékenység a K+F laboratóriumok falán kívül, a vállalati körben születik meg. Az USA rendszeresen megjelenteti a tudományos és technológiai indikátorokat, ugyanakkor nincs szervezett módon zajló innovációs felmérés.

1.2. A kutatás, fejlesztés és innováció rendszere, intézményi és finanszírozási struktúrái, jogszabályi keretei

Intézményrendszer

Kongresszus

A K+F költségvetési politika kiemelt amerikai fontossága, illetve a képviselők közvetlen beavatkozásra irányuló hajlama miatt az intézményrendszer talán legfontosabb elemének a Kongresszus tekinthető. A TÉT szempontjából elsődleges fontosságú kongresszusi testület a Tudományos Bizottság. Mivel azonban a TÉT nem egységes keretek között jelenik meg a költségvetésben, hanem az egyes intézmények TÉT feladatai a különböző költségvetési törvényekben vannak elszórva, számos egyéb bizottságnak is jelentős szerepe van a TÉT költségvetés (és ezen keresztül a TÉT politika) alakításában.

2001. szeptember 11. óta az amerikai társadalom rendkívül érzékennyé vált a biztonság kérdésre, s úgy tűnik, ezen a területen az amerikaiak nem ismernek megalkuvást. A sokszor viták által megosztott amerikai Kongresszus is egyetért a tudomány és a kutatás szerepének növekedésében, s a szakembereknek jelentős szerepet szán a tudománynak a nemzetbiztonság garantálásában.

Fehér Ház

Az amerikai TÉT kormányzati rendszerben a szakterületek minden TÉT feladatát a megfelelő minisztériumok, szakmai hivatalok intézik, ideértve a finanszírozást és a nemzetközi kapcsolatokat is. A rendszer irányítására és koordinálására a Fehér Ház keretében működő,

kis létszámú Tudomány- és Technológiapolitikai Hivatal (OSTP) hivatott. A Tét intézmények első számú vezetőiből álló Nemzeti Tudományos és Technológiai Tanács (NSTC), valamint a vezető nem-kormányzati Tét szakembereket tömörítő Tudományos és Technológiai Elnöki Tanácsadói Testület (PCAST) iránymutatásának megfelelően az OSTP Tét politikai döntéseket hoz, kidolgozza a nemzeti Tét programokat, koordinálja a Tét költségvetési tervezet elkészítését és a kormányzati Tét intézmények működését. Fontos feladata a több Tét intézményt is érintő átfogó kezdeményezések kidolgozása és irányítása. A PCAST, a Tét politikaformálás vezető tanácsadó intézménye az USA Tét politikája szempontjából leginkább akut kérdéskörökkel foglalkozó albizottságokban tény- és problémafeltáró jelentéseket készít.

Külügyminisztérium

Az USA kormányközi Tét egyezményeinek megkötéséért és gondozásáért, az egyes Tét intézmények nemzetközi kapcsolatainak koordinálásáért és politikai felügyeletéért, valamint az USA Tét attaséi hálózatának működtetéséért a Külügyminisztérium (Department of State) felelős. A korábbi évek Tét-tel kapcsolatos reformjai lassan beérnek, az USA külképviseletein és a külügyminisztériumban is mind magasabb színvonalú Tét támogató munka folyik.

George Atkinson, a külügyminiszter Tét tanácsadója elérte, hogy az amerikai külügyminisztériumban a tudomány és kutatás megítélése jó, azt a külpolitika fontos eszközeinek tartják, s a Tét szakdiplomácia jelentősége növekszik. Az elmúlt évben jelentős erőfeszítéseket tettek arra, hogy a külügyi állomány tudományos felkészültségének fokozásával növeljék a Tét diplomácia hatékonyságát. Ezt egyrészt a szakmailag, előképzettségük alapján alkalmas munkatársak továbbképzésével, másrészt tudományos területen dolgozók külügyminisztériumi alkalmazásával kívánják elérni.

A State Department felfogása szerint a Tét tevékenységnek mindenekelőtt a nemzetbiztonságot kell szolgálnia. Ilyen megfontolások eredményezték a Jefferson Tanácsadói Programot is.

Belbiztonsági Minisztérium

Az új csúcsmisztérium, a Department of Homeland Security (DHS) 2003. elején kezdte meg működését. A DHS ernyő alá került a Parti Órség (Coast Guard), a Vámhatóság (Customs Service), a Szövetségi Katasztrófavédelmi Ügynökség (Federal Emergency Management Agency) és a Bevándorlási Hivatal (Immigration and Naturalization Service) is. Az 1940 óta legjelentősebb kormányzati átszervezés eredményeként egy 170 ezer alkalmazottat foglalkoztató, közel 38 milliárd dolláros költségvetéssel gazdálkodó minisztérium jött létre.

A DHS tudományra vonatkozó elvei:

- Az amerikai biztonsági stratégiának és a DHS munkájának központi eleme a tudomány és a technológia.
- Az informatikával kapcsolatos részterület kiemelkedő jelentőségű az USA biztonságának a tudomány és technológia eszközeivel történő garantálásában.
- A minisztériumnak olyan lehetőségekkel kell rendelkeznie, amelyek vonzóvá teszik a legjobb szakemberek számára is az ezen a területen végzett munkát.
- A kormány ez irányú Tét tevékenysége az egyetemi körökkel és a vállalati szférával szoros együttműködésben valósítható meg.

Kereskedelmi Minisztérium

A technológiapolitika megfogalmazásával és gyakorlati végrehajtásával egyaránt foglalkozik a Kereskedelmi Minisztérium Technológiai Hivatala (Department of Commerce, Technology Administration). Ez az intézmény a technológiapolitikai célok, szabályozás gyakorlati

kidolgozásáért és megvalósításáért, a technológia-transzfer és diffúzió ösztönzéséért, az ipari K+F közösséggel való konkrét kapcsolattartásért felelős. Az intézményen belül működő, kis létszámú Technológiapolitikai Hivatal (OTP) a technológiapolitikai programok kimunkálása, kezdeményezése mellett stratégiai elemző feladatokkal, valamint a nemzetközi technológiai együttműködések koordinálásával foglalkozik.

A Kereskedelmi Minisztérium alá tartozik két függetlenül működő fontos szakmai intézmény, az óceán- és atmoszférakutatásokért felelős Nemzeti Óceán- és Légkör Adminisztráció (NOAA), valamint a konkrét kormányzati TÉT politikai célkitűzések mentén, elsősorban fizikai és mérnöki irányított alap kutatásokat végző Nemzeti Szabványügyi és Technológiapolitikai Hivatal (NIST). Ez utóbbi a saját K+F tevékenység mellett nagy technológiai pályázati és támogatási rendszerek működtetője is.

NIH és NSF

Az USA szövetségi tudományfinanszírozó pályázati rendszereit működtető intézmények az egészségügyi kutatások terén a Országos Egészségügyi Intézetek (NIH), minden egyéb területen pedig a Országos Tudományos Alapítvány (NSF). Az egészségügy, orvosi biológia dominanciájának megfelelően az NIH rendelkezésére álló források az NSF költségvetésének mintegy ötszörösét teszik ki. Az NIH költségvetésének mintegy 15%-át saját intézetek fenntartására fordítja, míg az NSF kis létszámú központja csak pályázati, illetve innováció ösztönző rendszereket működtet, illetve TÉT politikai tevékenységet (elemző munka, javaslattevés, valamint saját hatáskörben a finanszírozás stratégiai döntései) folytat.

Az NSF szerepének érdekes módosulását jelzi, hogy miközben hivatalosan elsősorban alap kutatás-finanszírozó intézménynek számít, tevékenysége és kommunikációja középpontjába az utóbbi időben az információtechnológia, nanotechnológia, valamint az oktatás (és újabban a matematika) kerültek. Mindez nemcsak az alap- és alkalmazott kutatási kategóriákra való hagyományos felosztás tarthatatlanságát jelzi, hanem egyben azt is mutatja, hogy az USA-ban is a "tudomány a társadalom szolgálatában" gondolkodásmód jut egyre fontosabb szerephez. Többek között ennek is köszönhető, hogy az NIH költségvetés duplázását követően az NSF szintén ötéves időtartamú költségvetés-duplázására kapott ígéretet. Az USA költségvetési hiányának növekedése megghiúsította ennek teljesítését, de az elnöki versenyképességi kezdeményezés (ACI) keretében az NSF növekvő támogatást remélhet.

Egyéb TÉT szerepű kormányhivatalok

A legfontosabb TÉT szakminisztériumok: a kormányzati K+F források mintegy felét elköltő Pentagon (amely a katonai, illetve kettős felhasználású technológiák mellett a hosszú távú civil alap kutatásoknak is jelentős támogatója), valamint az elsősorban K+F feladatokat ellátó Energiaügyi Minisztérium (DOE). 2001. szeptember 11. után a Pentagon K+F szerepe felértékelődött, a nagymértékű költségvetés-növelésből azonban a civil jellegű kutatások kevésbé profitáltak: az alap- és alkalmazott kutatások, valamint „feltáró jellegű” katonai fejlesztések sokkal kisebb prioritást kapnak, mint a szűkebb értelemben vett katonai fejlesztések. A DOE-ban is stratégiai hangsúlyváltásra kerül sor, minden tudományos programjának közvetlenül kell kapcsolódnia a biztonsági misszióhoz. Súlyponti kérdéssé vált a hidrogén alapú gazdaságra való átállás energetikai kutatása is.

Nem kormányzati intézmények

A tényleges tudományos tevékenység nagy része a nagy kutatóegyetemen folyik. TÉT szempontból nincs nagy különbség az államok tulajdonában levő (de gyakran csak részben állami pénzekből finanszírozott), valamint a magánegyetemek között: kutatási költségvetésük általában nem az egyetem saját forrásaiból származik, hanem nagyrészt a szövetségi és állami

K+F intézmények által biztosított, pályázati versenyben elnyerhető pénzekből, illetve fokozódó mértékben adományokból.

A kormányzati Tét politika szakmai háttérének megteremtésében fontos szerepük van azoknak a Tét NGO-knak, amelyek jellemzően kormányzati megrendelésekre készítenek felméréseket és tanulmányokat. Ezek közül talán legjelentősebb a RAND Tét Politikai Intézete, amely számos fontos Tét politikai kezdeményezés megvalósítója. Megemlítendő még a két fontos tudományszervező-érdekképviseleti NGO, az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság (AAAS), valamint a tudományos, mérnöki és orvosi akadémiák szövetsége, a Nemzeti Tudományos Tanács (NRC). A tudományszervezési feladatokon túlmenően mindkét szervezet jelentős szerepet játszik a kormányzati Tét politika szakmai háttérének megteremtésében (pl. a Tét politikai elit képzésében és más intézményekhez való delegálásában).

Finanszírozási struktúra

A Bush elnök által a 2007-es pénzügyi évre javasolt szövetségi K+F költségvetés az inflációnál kisebb mértékben nő. Más területek terhére növelik az új fegyverek kifejlesztésére és az űrkutatásra szánt összegeket. Az innováció helyzetére vonatkozó aggodalmakra reagálva az Elnök az Amerikai Versenyképességi Kezdeményezés (American Competitiveness Initiative – ACI) keretében növeli a szövetségi ráfordításokat a fizikai tudományokban három intézmény esetében.

Bush elnök a 2007. évi költségvetésben 136,9 milliárd dollárt javasol a teljes szövetségi kutatásra és fejlesztésre. Ez 1,8 %-kal (2,4 milliárddal) több mint az előző évben. Reálértéken számolva a teljes szövetségi költségvetés csökkenést mutat – 1996 óta először. A fejlesztési terület a nyilvánvaló nyertes: a NASA költségvetésében megnövelt összeg szerepel az űrjárművekre (907 millió dolláros növekedés), a Védelmi Minisztérium fegyver fejlesztési projektjei 4,2 milliárddal többet remélhetnek. Ezek az összegek jóval meghaladják az átlagos növekedést, s így minden további program kevesebb támogatást kap.

Az Amerikai Versenyképességi Kezdeményezésben szereplő három kormányzati ügynökség jól jár. Jelentős növekedésre számíthat az Energiaügyi Minisztérium Tudományos Hivatala (14,4 %-kal többre, 3,8 milliárd dollárra), az Országos Tudományos Alapítvány (NSF - 8,3 %, 4,5 milliárd USD), valamint az Országos Szabványügyi és Technológiai Intézet (NIST - 21 %, 382 millió USD).

A többi szervezetre a költségvetés stagnálása vagy visszaesése vár. A 36 év után először bekövetkezett 2006. évi enyhe csökkenést követően az Országos Egészségügyi Intézetek (NIH) 2007-ben a 28,6 milliárd dolláros költségvetéssel csak a tavalyi szintet tartják nominálisan. A Mezőgazdasági Minisztérium (USDA) a K+F kiadásainak csökkenésével kénytelen szembesülni (16,5 %-os csökkenés, 2,0 milliárd dolláros keret). Még a korábbi évek kedvezményezettjének, a Belbiztonsági Minisztériumnak (DHS) is 10,3 %-kal, 1,1 milliárd dollárra csökken a K+F kerete.

/Az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság hosszabb távú becslése szerint a NASA és a három ACI ügynökség az elkövetkező években is a támogatás növekedésére számíthat. Minden más K+F ügynökség jelentős csökkenést lesz kénytelen elfogadni a következő öt évben./

A 2007. évi költségvetés visszaesést jelent az oktatásban is, többek között az Oktatási Minisztérium 42 programjának törlése miatt.

A szövetségi kormány továbbra is dollár milliárdokat fektet a több kormányzati szervezetet is érintő, ún. multi-agency K+F kezdeményezésekbe:

Nanotechnológiai Kezdeményezés (NNI - 1,3 milliárd USD), Hálózat Fejlesztés és Információs Technológiai K+F (NITRD - 3,1 milliárd USD), Klímaváltozási Kutató Program (CCSP – 1,7 milliárd USD).

Az Egyesült Államok költségvetésének alakulásáról az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság tanulmánya bővebb információval szolgál (AAAS Report XXXI, Research and Development FY 2007). A részletes tanulmány, valamint a Kongresszus költségvetéssel kapcsolatos munkája az alábbi címen tanulmányozható:

<http://www.aaas.org/spp/rd/>

Jogszabályi keretek

A Kongresszus 1980-tól kezdődően több alapvető jogszabályt fogadott el az innováció és technológia transzfer erősítése érdekében. Ezek közül a legjelentősebbek: Stevenson-Wydler Technológiai Innovációs Törvényt és a Bayh-Dole Szabadalmi és Védjegy Törvény.

A Stevenson-Wydler Technológiai Innovációs Törvény és a Bayh-Dole Szabadalmi és Védjegy Törvényt 1980-ban fogadták el. Ezek lehetővé tették a szövetségi kutatóhelyeken elért eredmények transzferjét és hasznosítását. A jogszabályokat 1980 óta némileg módosították, de továbbra is alapvető jogi keretet jelentenek a szövetségi technológia transzfer számára. Lehetővé teszik az állam által fenntartott és működtetett szövetségi K+F hasznosítását a kutató közösség, az ipar, valamint a szövetségi és helyi kormányzatok együttműködése révén.

A Stevenson-Wydler törvény legfontosabb módosítását a Federal Technology Transfer Act (FTTA) jelentette 1986-ban. A változtatással el kívánták érni, hogy

- Az állami laboratóriumokból a magánszektorba irányuló, kereskedelmi potenciált jelentő technológiák transzferje növekedjék;
- A szakminisztériumok minden kormánytulajdonban lévő és kormányzati irányítás alatt álló (GOGO) intézet igazgatójának felhatalmazást adhassanak K+F együttműködési megállapodások kötésére és a laboratóriumban létrehozott találmányok licenszéről való tárgyalásokra.

-Minden szövetségi intézeti kutató, mérnök, munkatárs és vezető teljesítményének értékelésénél a technológia transzfer terén végzett munkát vegyék figyelembe;

A fentebb említett Bayh-Dole Act lehetővé tette az egyetemek, non profit szervezetek és kisvállalkozások számára, hogy bizonyos jogokkal rendelkezzenek az általuk, de kormányzati szerződés alapján létrehozott találmány esetén. A szabályozás különösen az egyetemi szférában járt komoly eredményekkel. Hatására megnőtt az egyetemek által létrehozott szabadalmak száma, valamint az ipar részvétele a kutatás finanszírozásában, könnyebbé vált a kutatási és oktatási funkció egyensúlyban tartása. A törvény nyomán jött létre az egyetemekre épülő, világszínvonalú amerikai biotechnológiai ipar, az új gyógyszerkészítmények és eljárások 30-40%-át is az egyetemek produkálják.

1.3. Vállalati K+F és a K+F eredmények piaci hasznosítása

Amerikai megítélés szerint a modern, az ún. „I a köbön” gazdaságnak (Information-Intangibles-Innovation) a versenyképesség megtartásához folyamatosan meg kell újulnia. Ehhez a tudomány, technológia és innováció állandó fejlesztésére van szükség. Az Egyesült Államok rendelkezik a kormányhivatalok tevékenységében testet öltő tudományos és technológiai politikával, ugyanakkor sokan hiányolják a karakterisztikus innovációs politikát. Már csak azért is mert az innováció csak részben technológia bázisú, jelentős a szervezeti

innováció, és számos innovatív tevékenység a K+F laboratóriumok falán kívül, a vállalati körben születik meg. Az USA rendszeresen megjelenteti a tudományos és technológiai indikátorokat, ugyanakkor nincs szervezett módon zajló innovációs felmérés. Szükség lenne pedig egy átfogó értékelésre, hiszen a felgyorsult globalizáció, a műszaki értelmiség növekvő mobilitása és a technológia gyors változása következtében az Egyesült Államok pozíciói is veszélybe kerülhetnek. Intő jel a mérnöki tevékenység, gyártás és a kapcsolódó szolgáltatás kihelyezésének növekedése.

A kormányzaton belüli erős TÉT központ hiánya és az intézményrendszer széttagoaltsága azt eredményezi, hogy egy valódi, következetesen érvényesített TÉT stratégia létezéséről nem beszélhetünk. Ugyanakkor a kiváló innovációs környezet következtében minden fontos terület lefedett, így a stratégiai szemlélet és a hosszú távú TÉT prioritások hiánya nem okoz súlyos problémát.

A piacközeli alkalmazott kutatások és technológiai fejlesztés területén - a fő irányok kijelölésével egyetemben - a magánszféráé a vezető, kezdeményező szerep. Az állam elsősorban a folyamatok katalizálására, illetve a piaci alapon nem megvalósítható, ösztársadalmi érdeket szolgáló feladatok megvalósítására törekszik. A hosszú távra tekintő alapkutatás esetében szükség van a kormányzat aktív, növekvő mértékű részvételére.

Az Egyesült Államok hagyományosan igen sikeres a kutatási eredmények és az új technológiák terméké, szolgáltatássá fejlesztésében. Az amerikai technológia transzfer sikerének kulcsát jelentő öt tényező:

- 1/ Rendelkezésre álló magántőke
- 2/ Kutatási eredmények tulajdonjoga
- 3/ Vállalkozói ügyesség
- 4/ Kisvállalkozások bevonása
- 5/ Kormányzati programok

Fontosabb programok

ATP

A NIST az Advanced Technology Program (ATP) formájában egy-egy szakterület általános fejlesztését elősegítő, alapvető vállalati K+F projektek megvalósításához adott támogatást.

Az ATP keretében alkalmazott innovációs támogatás a korábbi években visszatérően vita tárgya volt. Egyes törvényhozók aggódnak a közpénzek felhasználása miatt; nehezen értik meg, hogy a program keretében nem egyes vállalatokat támogatnak, juttatnak piaci előnyhöz, hanem olyan kutatási, fejlesztési témák megvalósítását segítik, amelyek széles szakmai körben eredményeznek technológiai fejlődést. (A 2007. évi költségvetésben is kérdéses a szerepeltetése. A Kongresszus nem terezi támogatását, ugyanakkor a Szenátus hajlik a finanszírozás biztosítására.)

A projektek jelentős számban kapcsolódnak a Belbiztonsági Minisztérium (Department of Homeland Security - DHS) témáihoz. A DHS döntően eredményt vásárol, s csak csekély arányban fejleszt. A témákat illetően korábban erőltették néhány kiemelt terület, prioritás érvényesülését. Mára ezt feladták, mivel természetesnek tekinthető arányok alakultak ki a pályázatoknál: IT 23 %, Biotechnológia 20 %, Fejlett Anyagok 21 %, Elektronika 25 %, Gyártás 11 %./

SBIR és STTR

A Small Business Innovation Research (SBIR) program és Small Business Technology Transfer (STTR) program kormányzati tudományos és technológiai támogatást biztosít az USA kisvállalkozásai számára. (Itt az 500 foglalkoztatottnál kisebb cégek értendők.)

Az SBIR programban az évi 100 millió dollár fölötti külső kutatási és fejlesztési költségvetéssel rendelkező szövetségi intézmények kötelesek a K+F –re szánt összeg 2,5 %-át a kisvállalkozások támogatására fordítani.

Az STTR program keretében az évi 1 milliárd dollár fölötti külső kutatási és fejlesztési költségvetéssel rendelkező szövetségi intézmények kötelesek ezen összeg 0,3 %-át a kisvállalkozások és a non-profit kutatási intézmények együttműködésének támogatására fordítani.

Az SBIR és az STTR koordinálását és ellenőrzését az SBA (Small Business Administration) végzi, de a részvevő szövetségi intézmények teljes egészében felelősek a program finanszírozásáért és adminisztrációjáért.

MEP

A Kereskedelmi Minisztérium Manufacturing Extension Partnership (MEP) programja egy 350 helyszínből álló tanácsadói irodahálózatot működtet azzal a céllal, hogy a kis- és közepes vállalkozások versenyképességét segítsék. A not-for-profit központok munkáját a NIST koordinálja, finanszírozásuk szövetségi, állami és helyi források felhasználásával történik. Éves költségvetésük 108 millió dollár.

1.4 Jelentősebb események a K+F és az innováció területén

Elnöki kezdeményezés az innováció és versenyképesség élénkítésére (The American Competitiveness Initiative)

Az amerikai elnök – érzékelve az Egyesült Államok pozícióit érintő veszélyt – a nemzetközi figyelmet is biztosító év eleji helyzetértékelő beszédében hirdette meg az innovációt javítani hivatott programot, az Amerikai Versenyképességi Kezdeményezést.

Az „American Competitiveness Initiative” létrejöttét eredményező amerikai aggodalmak, trendek:

- a technológia gyors változása
- felgyorsult globalizáció, a műszaki értelmiség növekvő mobilitása
- az amerikai mérnöki tevékenység, gyártás és a kapcsolódó szolgáltatás kihelyezése
- kedvezőtlen demográfiai változások (Baby Boom generáció kiöregedése)
- életmód változás negatív hatása

Az elnök által meghirdetett ambíciózus stratégia alapján – az innovációs vezető szerep megtartása érdekében - növelik a szövetségi beruházásokat a kritikus kutatásokban, nagyobb gondot fordítanak a fiatal generáció matematikai és tudományos képzésére.

Az American Competitiveness Initiative (ACI) 5,9 milliárd dollárt irányoz elő a 2007. évi költségvetésben (10 év távlatában pedig 136 milliárd dollárt) a K+F támogatására, az oktatás fejlesztésére, az vállalkozások ösztönzésére, innovációra.

Az elnöki stratégia elemei:

- A legkritikusabb fizikai alap kutatások területén az elkövetkezendő 10 évben a szövetségi hozzájárulás megduplázása.
- Az innovációs beruházásokban még kedvezőbb környezet kialakítása a magánszektor számára.
- Az oktatás színvonalának növelése az alapos matematikai és természettudományos ismeretek biztosítása érdekében..
- A világszínvonalú oktatást és kutatást produkáló egyetemek támogatása.
- A munkaerő továbbképzésének biztosítása a 21. századi szakmai követelmények elsajátítása érdekében.

- A bevándorlási szabályozás reformja révén a világ legkiválóbb szakembereinek Amerikába vonzása és megtartása.
- Olyan üzleti környezet létrehozása, amely az eddigieknél is hatékonyabban ösztönöz a vállalkozásra és védi a szellemi tulajdont.

Az ACI bővebben: <http://www.whitehouse.gov/stateoftheunion/2006/aci/>

Új energia törvény

2003/2004-ben óriási erőfeszítések ellenére sem sikerült az előző törvényhozásnak egy átfogó energia-törvényt alkotnia, főként az ehhez kapcsolódó költségek (beleértve a napenergiát felhasználó iparnak és magánszemélyeknek nyújtandó adóhiteltől a kutatási és infrastrukturális beruházásokig minden költséget) miatt, de folyamatos véleménykülönbségek voltak olyan kérdésekben is, mint az olajfúrások problémája Alaszkában, természet-és vadvédelmi területeken, vagy a környezetvédelmi szabályok enyhítésére vonatkozó javaslatok.

Az új Kongresszus az energia-törvény megalkotásával kapcsolatos munkát az alapoktól kezdte ismét. Ezen erőfeszítés eredménye, hogy Bush elnök 2005. augusztusában aláírhatta az új energia törvényt (Energy Policy Act 2005). A törvény az Egyesült Államok energia politikáját a következő évtizedre meghatározza. Az átfogó, közel 600 oldalas törvény nagyon széles területet ölel fel, az atomreaktorok új generációjától az energia megtakarítást eredményező kerékpározásig. A törvény sok területen biztosít adókedvezményeket. A bírálók szerint a törvény ugyanakkor nem eredményezi az USA külföldi olajtól való függetlenségét, s nem tesz eleget a légkört szennyező gázok kibocsátásának korlátozására.

A törvény 14,5 milliárd dollár keretet biztosít az Energiaügyi Minisztérium Tudományos Hivatala számára 2007. és 2009. között.

Tét szempontból legfontosabb témák: megújuló energia K+F és kereskedelmi hasznosítás; bioenergia (bioerőművek, bioüzemanyag, biotermékek, integrált bioleparlók); gazdasági elemzések; biomassza; fosszilis energia; nukleáris energia; fúziós energia; hidrogén és üzemanyag cella program; energia hatékonyság; különleges mélyvizi kutatások; technológia transzfer stb.

A törvénnyel kapcsolatos K+F koordinálására egy tudományos államtitkári posztot hoztak létre az Energiaügyi Minisztériumban.

A törvényhozás dönt az Advanced Technology Program sorsáról

A NIST vezetői 2006 májusában bejelentették, hogy az ATP programjuk visszafejlesztése megkezdődött. Folyik az eddigi munka adatainak az összegyűjtése, értékelése. Az ATP 16 éves történetét áttekintő tanulmányt ősszel szeretnék megjelentetni. A program leépítésére azért kerül sor, mert a törvényhozás még mindig lebegtetni a program szerepeltetését a 2007. évi költségvetésben. A Bush adminisztráció visszatérő érvelése az ATP programmal kapcsolatban, hogy a költségvetési hiányt csökkenteni kell, és a szövetségi pénzek fontosabb kormányzati célok megvalósítására kellenek. Ugyanez az érvelés elhangzott a Kereskedelmi Minisztérium másik, a kis- és közepes vállalatok versenyképességét segítő Manufacturing Extension Partnership (MEP) program kapcsán is. Szakértők aggodalmukat fejezték ki az ATP esetleges felszámolása miatt, s kétségbe vonják az Amerikai Versenyképességi Kezdeményezés (ACI) megvalósíthatóságát, amennyiben fontos szakmai programokat szüntetnek meg takarékoság ürügyén.

Az ATP sorsával kapcsolatban elgondolkodtató, hogy több európai és ázsiai ország hozott olyan döntést – éppen az ATP tapasztalatai alapján -, hogy országukban hasonló programot

vezetnek be. Itt említhetjük Svájcot, Japánt és Kínát. (Magyarország is érdeklődik az ATP program tapasztalatai iránt, különösen ami az értékelési módszereket illeti.)

Az amerikai haditechnikai fejlesztések átértékelése

Az emelkedő háborús kiadások és az állandó költségvetési deficit miatt a Pentagon kénytelen a haditechnika korszerűsítésére tervezett dollármilliókat csökkenteni. A technológiai modernizálás helyett a szárazföldi csapatok alapvető szükségleteinek kielégítése került előtérbe.

A tavaly meghirdetett hangsúlyeltolódás nyomán, a korszerű fegyverek kifejlesztését megelőzi a jelen háborús igények kielégítése. A védelmi miniszter által egykor favorizált légierőnek és tengerészetnek fel kellett áldoznia néhány high-tech fegyverzet kifejlesztését a gyalogság olyan alapvető igényének kielégítésére, mint a páncélozott csapatszállító járművek és fegyverzet. Úgy tűnik, hogy a légierő és a tengerészet fizeti meg a hadsereg forráshiányát. A Pentagon jelentős csökkentést irányzott elő az egykor a hadsereg jövőjének tekintett fegyverkezési programokban is, mint a légierő modern harci gépe, a tengerészet lopakodó rombolója, modernizált légi szállító flotta és a nukleáris tengeralattjárók egy új generációja. Bush elnök rakéta-védelmi programját is 5 milliárd dollárral csökkentenék. Hat éven át a csökkentések összesen 55 milliárd dollárra rúgnának, főképpen a tengerészetet és a légierőt érintve. Ezzel ellentétben a szárazföldi csapatok 2011-ig további 25 milliárd dollárt kapnának. Ezt a pénzt arra a folyamatban lévő kezdeményezésre szánják, aminek keretében a nagyobb szárazföldi csapategységeket kisebb, elemekből álló brigádokra bontanák, amelyek így mozgékonyabbakká és rugalmasabbakká válnak.

Szakmai szervezetek részvétele az innováció politika formálásában

Az USA elkötelezett szakmai szervezetei minden alkalmat megragadnak az innováció ügyének előmozdítására. Megszólalásuk mind a támogatás, mind a figyelem felhívás eszközeit alkalmazza.

A XXI. század kihívásaira adott válasznak tekinthető a Versenyképességi Tanács Inovate America cím alatt összeállított széles körű ajánlása. A befolyásos szakmai szerveződés úgy ítélte meg, hogy az innováció barát gazdasági, oktatási és szabályozási környezetet, s átfogó szövetségi részvételt sürgető munkájukkal jó összhangban van Bush elnök Amerikai Versenyképességi Kezdeményezése, ezért a kezdeményezés alapvető számainak megismerését követően, 2006. májusában támogatásáról biztosították az ACI-t .

A Nemzeti Tudományos Akadémia ugyanakkor korábban az Egyesült Államok innovációs politikájának határozott modernizációját sürgette jelentésében. A Kongresszus felhatalmazása alapján készült jelentés átfogó és egyeztetett szövetségi erőfeszítést sürget a globalizáció teremtette lehetőségek folyamatos, és az Egyesült Államok számára minél előnyösebb kihasználása érdekében. Amerika eddig élvezett előnye a gazdaság, valamint a tudomány és technológia terén csökkenőben van. A 20 tagú akadémiai bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az amerikai versenyképesség alapjait erősítő nagyobb lökés nélkül az Egyesült Államok könnyen és hamarosan elveszítheti privilegizált pozícióját. A végső cél a kivételes adottságú tudósok és mérnökök ötleteire épülő új iparágak kifejlesztése révén új, magas színvonalú munkahelyek teremtése.

A jelentés, amelyet egyetemi professzorokból, vállalati csúcsvezetőkől, Nobel díjasokból és korábbi elnöki kinevezettekől álló tekintélyes bizottság készített, az alábbi címen található:

<http://books.nap.edu/catalog/11463.html>

Nano-biztonság a figyelem középpontjában

Az Országos Nanotechnológiai Kezdeményezés keretében kibontakozó munka hangsúlya az elmúlt hónapokban a nanotechnológia biztonsági kérdéseire irányult. Az amerikai szakmai közösség komoly figyelmet szentel a mindinkább teret nyerő nanotechnológia és az új nanoanyagok nemkívánatos hatására az egészség, a biztonság és környezet területén. Számos vitát szerveztek, több tanulmány látott napvilágot. Egyre sürgetőbb az igény az Egyesült Államokban a még hiányzó tudás megszerzésére, a már ismert jelenségek összekapcsolására, a közvélemény megnyugtatására, megnyerésére. Az érintett területek: biztonsági kutatás, nano biztonság a munkahelyen, új adatbank a nano kockázatok témában, USA törvényhozás és a környezetbe való kihelyezés kérdése, OECD szerepe.

Őssejt kutatás, klónozás

Az elmúlt időszakban is folytatódtak az őssejt-kutatással és klónozással kapcsolatos viták az Egyesült Államokban. Mint közismert, Bush elnök az emberi klónozás általános törvényi tiltása mellett van. (Tehát mind a kutatási, mind pedig a reprodukciós célú klónozás ellen.)

A Kongresszus támogatja azt a törekvést, hogy az Egyesült Államokban enyhítsenek az orvosi célú, embrionális őssejt-kutatást korlátozó szabályokon. A többség véleménye szerint az elnök által három éve bevezetett korlátozó rendszer visszafogja az ígéretes területeken folytatott kutatásokat, és ez által késlelteti az új gyógymódok kifejlesztését. Az őssejt kutatás hívei egy olyan megoldáson dolgoznak, ami lehetővé tenné, hogy a termékenységi klinikákon felesleges, megsemmisítésre ítélt lefagyasztott embriókat a jövőben felszabadítsák a kutatások számára. Ugyanakkor az USA mind több államában támogatják az őssejt kutatást, és önálló megoldásokat keresnek.

A Szenátus 2005 decemberében egyhangúlag megszavazta az Őssejt terápia és kutatási törvényt, ami szerint 79 millió dollárt fordítanak egy 150 ezer köldökzsinór vér egységet tartalmazó nemzeti tár létrehozására. A Szenátus a csontvelő átültetési programot 2010-ig újra engedélyezte, és 158 millió dollárt indítványozott a program végrehajtására a következő öt évben.

2006. júniusában a Szenátus három bioetikai törvénytervezet megvitatását határozta el. Az első lehetővé tenné a szövetségi pénzek igénybevételét a termékenységi klinikákon megmaradt embriók tudományos célra való felhasználásához. A második megtiltana a humán embriók kutatási célú létrehozását (az ún. fetal farming-ot), a harmadik alternatív módszereket támogatna, amelyek révén a genetikailag ellenőrzött, pluripotens őssejteket állítanának elő. (Azaz olyan őssejteket, mint amelyeket klónozás eredményeként lehetne nyerni, de az embrió szétroncsolása nélkül.)

Science and Engineering Indicators 2006

Az Országos Tudományos Alapítvány (National Science Foundation - NSF), az Egyesült Államok tudományfinanszírozó, pályázati rendszereit működtető intézmény 2006 tavaszán jelentette meg az USA kutatásának helyzetét bemutató legújabb statisztikákat, értékelést. A Science and Engineering Indicators az USA tudomány- és technológiapolitikájának kialakításában hagyományosan az egyik legfontosabb alapdokumentum a kormányzat és a magánszektor számára. A 2006. évi kiadás a kutatás és az egyetemi oktatás leglényegesebb trendjeit elemzi. Tartalmaz nemzetközi kitekintést is, sőt, a korábban megfogalmazott igényekre reagálva az USA államainak statisztikáit is taglalja.

A Science and Engineering Indicators 2006 az adatok gazdag forrása az alábbi területeken:

Elemi és középiskolai képzés;
Tudományos és mérnöki felsőoktatás,
Tudományos és mérnöki munkaerő,
Kutatás és fejlesztés: Források és technológiai kapcsolódások;
Egyetemi kutatás és fejlesztés;
Ipar, technológia és a globális piac;
Tudomány és technológia: a közvélemény hozzáállása és felfogása;
Szövetségi államok adatai.

Hidrogén gazdaság

Az olajimport és a légekört veszélyeztető gázok kibocsátásának csökkentése érdekében az Egyesült Államokban – hosszabb távon - szeretnék a hidrogén alapú gazdaságot kiépíteni szén, megújuló energiaforrások, földgáz és nukleáris bázison. A hidrogén előállítására, tárolására és felhasználására vonatkozó kutatás az amerikai energiakutatás súlyponti kérdése. A legnagyobb gondot a hidrogén gazdasággal kapcsolatban az jelenti, hogy csak a reméltnél jóval hosszabb távon valósítható meg. Az Amerikai Tudományos Akadémia (NAS) és az Amerikai Fizikai Társaság (APS) tanulmánya utalva a nehézségekre azt a végkövetkeztetést vonta le, hogy a tudomány és a kutatás számára a hidrogén termelése és tárolása, elektromos árammá alakítása, a fogyasztókhöz való eljuttatása és a kezelési biztonság megteremtése rendkívül nagy feladatnak ígérkezik. A fenti nehézségek bármelyikének megoldatlansága megakadályozhatja a hidrogén rendszerre való átállást. Az MIT szakértői szerint a megoldások párhuzamosan, egy időben való produkálása a legnagyobb probléma.

ITER

Az amerikai kormány részt vesz a Nemzetközi Termonukleáris Kísérleti Reaktor (ITER) franciaországi helyszínen tervezett építésében. Ez összhangban van azzal az amerikai megítéléssel, ami szerint a magfúziós energia termelés nehezen megvalósítható, de siker esetén jelentős mértékben és környezetkímélő módon járulna hozzá az ország energia termeléséhez. Nagy előnyt jelentene, hogy a fúziós energiatermelés nem okozna proliferációs gondot.

Bioshild Project

Bush elnök a legnagyobb veszélyt jelentő biológiai terrortámadás kivédésére egy több évre átnyúló elképzelést jelentett be, melynek lényege a feltételezhető biológiai ágensek elleni intézkedések megtervezése, előkészítése. A Biológiai Ernyő Projekt (Project BioShield) névre keresztelt kezdeményezés három szakaszból áll, és az újonnan létrehozott Belbiztonsági Minisztérium és az Egészségügyi Minisztérium (Department of Health and Human Services) együttműködésére épül.

Az első szakaszban a himlő, a lépfene és a botulinum toxin elleni szerek „új generációját” kell az amerikai tudománynak produkálnia. Erre a következő tíz évben közel 6 milliárd dollár áll majd rendelkezésre. További hatalmas összegek felhasználására lehet számítani az egyéb, kisebb valószínűséggel bevetésre kerülő biológiai ágensek (ebola, pestis) esetében is. Mindezen szereknél a hatékony kezelés kidolgozását szorgalmazzák.

A program második részében a kutatás és a fejlesztés kiszélesítése történik: a legújabb biztató tudományos eredményekre alapozva az Országos Egészségügyi Kutató Központ (National Institutes of Health) felgyorsítja az egészségügyi ellenintézkedések kifejlesztését.

A harmadik fázisban a veszélyes anyagok elleni szerek és kezelés gyors megvalósítása kerül előtérbe: a Food and Drug Administration felhatalmazást kapott arra, hogy vészhelyzetben a sikerrel kecsegtető, de még fejlesztési szakaszban lévő kezeléseket is rendelkezésre bocsássa. Az elmúlt évben a Szenátus elfogadta a program gyorsítását célzó, 5,6 milliárd dolláros, 10 évre szóló költségvetési keretet.

Nemzeti párbeszéd az amerikai felsőoktatásról

A felgyorsuló globalizáció közepette az Egyesült Államok kormánya mindinkább tudatában van a korszerű oktatási stratégia jelentőségének, és érzékeli az USA gyengülő pozícióit a felsőoktatás területén.

Margaret Spellings oktatási miniszter bejelentette, hogy az Egyesült Államok felsőoktatásának jövőjét vizsgáló bizottságot hoz létre (Secretary of Education's Commission on the Future of Higher Education). Az új bizottság feladata a középiskolai képzést követő időszakra olyan átfogó nemzeti stratégia kidolgozása, amely kielégíti a jövő gazdasági igényeit és munkaerő követelményét.

A 19 tagú bizottságba politikusok, gazdasági szakemberek, kutatók és egyetemi vezetők kaptak meghívást. A felsőoktatás kulcskérdéseiről szóló nemzeti vitába várhatóan bekapcsolódnak a diákok, ezek családjai, a politikusok, a gazdasági vezetők, valamint az oktatói közösség is. Országszerte nyilvános vitákat tartanak olyan kérdésekről, hogy miként biztosíthatnák a felsőoktatás széleskörű hozzáférhetőségét és anyagi hátterét, valamint hogy mennyire jól készítik fel a felsőoktatási intézmények a diákokat az új, globális gazdasági versenyre.

A bizottság, amely októberben ülésezett első ízben, áttekinti a témához kapcsolódó korábbi tanulmányokat, így például a felsőoktatás számonkérhetőségét vizsgáló bizottság /National Commission on Accountability in Higher Education/, valamint a felsőoktatás költségeit vizsgáló bizottság /National Commission on the Cost of Higher Education/ munkájának eredményét. A konkrét megállapításokat és javaslatokat tartalmazó végleges jelentés várhatóan 2006. augusztusában lát napvilágot. Ez a jelentés alapul szolgál majd az USA 21. századi oktatási rendszerének kidolgozásához.

1.5. Az USA kétoldalú és multilaterális (nem EU) tudományos és technológiai kapcsolatai, együttműködése

A kormányzati kezdeményezésű programok tekintetében az ország nemzetközi együttműködése viszonylag korlátozott. A központi kezdeményezésű és finanszírozású együttműködés elsődleges motivációja a nagy anyag, eszköz és intellektuális erőforrás igény (nemzetközi megaprojektek); illetve az adott projekt globális vagy földrajzilag meghatározott jellege. Az amerikai kutatói közeg mégis sok szállal kötődik a nemzetközi TÉT közösséghez, és a szerteágazó egyedi kutatói kapcsolatok révén az USA valódi TÉT együttműködése sokkal kiterjedtebb annál, mint amit bármiféle központi összesítés feltárhat.

Az USA nemzetközi TÉT kapcsolatainak elsődleges formája az intézményközi együttműködés. Összhangban az USA TÉT intézményrendszere decentralizált jellegével, az egyes intézmények nemzetközi együttműködésüket is maguk szervezik. Ez sokszor nehezen átlátható: az intézményeknek nem érdekük, hogy más kormányzervek vagy a Kongresszus részletes képpel rendelkezzenek a konkrét ráfordításokról.

A nem formális együttműködés alapelve az alulról felfelé, kutatói kapcsolatra épülő szerveződés. Az együttműködés finanszírozása az amerikai együttműködő partner rendelkezésére álló intézményi grant-ból történik: a pályázati felhívások és intézményi státúumok általában hangsúlyozzák, hogy az általuk nyújtott TÉT finanszírozás nemzetközi

együttműködésre is felhasználható. Ebből egyben az is következik, hogy általában nehéz a nemzetközi együttműködés összesített projektszámairól beszélni, hiszen egyrészt nincs központi nyilvántartás, másrészt a pályázatot elnyert tudós szabadon használja (vagy nem használja) a pénzeket nemzetközi partnerekkel való együttműködésre. Egyes intézményeknél, pl. az NSF-nél vannak kifejezetten nemzetközi együttműködésre elkülönített keretek is.

Jelenleg kb. 150 ezer külföldi szakember dolgozik az Egyesült Államokban. Azokra, akik az iparral kapcsolatban álltak, az érzékeny technológiák esetén már korábban is alkalmaztak egy különleges ellenőrző mechanizmust. Ezt most új szempontokkal kiegészítve minden vendégkutatóra érvényesítik. Az egyetemeket felkérték saját ellenőrző rendszer felállítására. Az intézkedések csökkentették az USA-ban kutató munkát, ill. tanulmányokat végzők számát. A keletkező szakemberhiányt az Egyesült Államok a képzés színvonalának emelésével, a természettudományos szakok propagálásával kívánja kompenzálni. Az Amerikának hátat fordító kutatókat valószínűleg sikerrel veszi majd át az Európai Unió, ugyanakkor Amerika is nyitni szándékozik Európa felé. Elhatározott szándék a külföldön tudományos munkát végző vagy tanuló amerikaiak számának növelése. Erre a szövetségi költségvetésben az eddigieknél sokkal több pénzt biztosítanak. Az iszlám országokkal való tudományos együttműködést kiemelten fogják támogatni.

1.5.1. Az Egyesült Államok kétoldalú TÉT-kapcsolatai

Az Egyesült Államoknak – az amerikai külügyminisztérium statisztikái szerint – 35 országgal van kormányközi tudományos és technológiai együttműködési megállapodása. (Az Európai Uniót is ezen a listán sorolják fel - mint az egyik partnert.) A nyugat-európai országok közül Olaszországnak van kifejezetten kormányközi megállapodása a TÉT területén. A skandináv országok közül Finnországgal már korábban is létezett kormányközi TÉT egyezmény, Norvégia 2005. végén, Svédország 2006. júniusában írt alá TÉT jellegű megállapodást az Egyesült Államokkal. Itt említjük meg az új lengyel-amerikai megállapodás ez év márciusi aláírását is. A legtöbb vezető európai ország a szaktárcák szintjén (és megállapodásaik alapján) folytat kiterjedt együttműködést.

Az amerikai TÉT központ hiánya következtében az egyes TÉT intézmények kétoldalú együttműködéseit számba venni meglehetősen nehéz feladat. Korábbi adatok szerint az USA bilaterális együttműködésekre fordított forrásainak tekintetében Oroszország vezette a sort. (Ennek okai között a politikai megfontolások mellett nyilvánvalóan a tudományos kiválóság is fontos szerepet játszik.) Az együttműködésre fordított források szempontjából második legfontosabb partner a szomszéd Kanada, majd a nyugat európaiak következnek Nagy-Britanniával és Németországgal az élen. Franciaországot Japán is megelőzi. A viszonylag alacsony összegek – 30-60 millió dolláros nagyságrend - nem tükrözik a valós együttműködések széles körét az adatgyűjtés nehézségei miatt. (Itt jegyezzük meg, hogy a nyugat-európai kutatók a saját költségeiket teljes egészében fedezik, így a teljesen kiegyensúlyozott együttműködésre sem kell törekedniük.)

A közép-európai országokkal folytatott együttműködés - hasonlóan a magyar-amerikai kapcsolatokhoz - átalakulóban van. Egyes országok a kedvező statisztika érdekében a kutatói szintű kapcsolatokat igyekeznek közös projektekként feltüntetni. A közép-európai gazdaságok megerősödésével párhuzamosan a következő években kialakulhat egy, a nyugat-európai relációra jellemző intézményi kapcsolatokra épülő, a kölcsönös szakmai érdekek alapján, de független finanszírozás mellett létrejövő együttműködés. Az EU tagság új lehetőségeket teremt az USA (mint harmadik ország) kutatóinak közös projektekbe való bekapcsolódásra.

A fenti hagyományos partnerek mellett az USA-ban különös figyelem kíséri a TÉT erőforrás (munkaerő, illetve kutatási kapacitás) szempontjából az Egyesült Államok számára

kiemelkedő fontosságú két partnerrel, Kínával és Indiával folytatott együttműködést. Az USA-Kína Tét kapcsolatok mindig is erőteljesen nagypolitikai töltetűek voltak. A diák és kutatói vízumok szigorításakor is az egyik leginkább megcélzott csoport a Kínából nagy tömegben beáramló egyetemisták hada. Az ipari K+F kapcsolatok, befektetések volumene továbbra is élénk ütemben nő. A kínai kapcsolatokra azonban a politikai fejlődést szem előtt tartó óvatosság a jellemző.

Az USA törekszik Tét kapcsolatainak fejlesztésére Indiával. Ezeknek a kapcsolatoknak korábban sokat ártott az indiai-pakisztáni viszonyt terhelő feszültség. A vállalati kutatási kapacitások kihelyezésében (amelyben India Kína után a második legfontosabb partnere az USA-nak) elsősorban az IT-szektor dominál, de jó lehetőségek vannak a biotechnológia, bioinformatika területén is. Az USA-India kétoldalú Tét megállapodás új lendületet adhat a két ország kooperációjának. Az indiai Tét miniszter 2006. júniusában járt Washingtonban.

A latin-amerikai bilaterális kapcsolatok az ottani politikai bizonytalanság és az USA részéről megnövekedett biztonsági igény következtében veszítettek jelentőségükből.

A fejlődő országok problémáinak Tét alapú orvoslása továbbra is jelentős hangsúlyt kap az amerikai Tét együttműködési kommunikációban. (Gondoljunk csak a Bush elnök által bejelentett, az AIDS leküzdésére indított programra.)

Az Egyesült Államok és néhány EU tagország együttműködési gyakorlata

USA - Németország

Németországnak az iparilag fejlett országok közül a Tét területén is az Egyesült Államok az első számú partnere. Több mint 50 kétoldalú együttműködési megállapodás van hatályban a német minisztériumok és az amerikai szakmai partnereik között. Ezek közül kiemelkedik az űrkutatás, a környezetvédelem, a fizikai alapkutatás és az egészségügyi kutatás területén zajló együttműködés. A német kutatóintézetek gyakorlatilag önállóan szervezik a nemzetközi kapcsolataikat a költségvetésükben 5%-ot kitevő, nemzetközi együttműködésre rendelkezésre álló pénzből. Az amerikai – német együttműködés jellemzője:

- mindkét fél fizeti a saját költségeit
- kutatói szintről kezdeményezik
- nincs közvetlen kormányzati ellenőrzés
- az amerikai partnerek az EU keretek helyett szívesebben kooperálnak az egyszerűbb egyeztetést igénylő bilaterális keretek között
- szabadalmi kérdésekben az amerikai érdekek erős képviselőjére lehet számítani
- az amerikaiak csak ott keresik Brüsszelen keresztül az utat, ahol a téma alapján az EU kikerülhetetlen

A fenti kapcsolatrendszer keretében több ezer kutató kooperál amerikai partnerével. A kb. ötven EU projekt ehhez képest csekély súlyú.

USA - Nagy-Britannia

Nagy-Britannia és az Egyesült Államok kapcsolata a tudomány és a kutatás terén is különleges. A két ország között nincs kormányközi megállapodás, általában is csekély az együttműködésre gyakorolt központi befolyás. Ebből adódóan nem is rendelkeznek átfogó információval a kooperáció egészéről, ilyen felmérést nem terveznek.

Ugyanakkor szoros egyeztetés folyik a stratégiai kérdésekről.

Ahol erős közös érdek mutatkozik a kooperációra, ott az illetékes kormányzati szervek közvetlenül egymással kötnek megállapodást. (Így például a Department of Trade and Industry és az amerikai Department of Energy az energiakutatás területén.)

Szoros és bizalmas együttműködés folyik a biztonsággal kapcsolatos kutatás, a terrorizmus elleni küzdelem terén.

A kormány minden esetben az adott konkrét feladat megoldására törekszik, az ahhoz szükséges pénzt biztosítja, a végrehajtáshoz szükséges jogi keretet megteremti, amit azonban csak a téma lezárásáig tart fenn.

A British Council diákprogramokkal járul hozzá a kapcsolatok erősítéséhez.

A britek a különleges kapcsolatokban odáig mentek, hogy (magánbeszélgetésekben) az EU-USA megállapodás alapján zajló együttműködés szükségességét is megkérdőjelezték

Az amerikai tudományos potenciál természetesen a britek számára is vonzó. Egy-egy területen a kapcsolatok fejlesztésére forrásokat szabadítanak fel. Így például a biotechnológia terén a Texas-i Houston környéki kutatási együttműködés fejlesztésére, népszerűsítésére 7 millió dollárt fordítottak.

Tíz éve még aggódtak az agyelszívás miatt. A javuló brit kutatási körülmények miatt ez ma már nem jelent számukra gondot. Néhány brit kutatónak azonban minden évben nagyon magas összegeket fizetnek azért, hogy térjen vissza Nagy-Britanniába, és a tapasztalatait ott hasznosítsa.

A brit Kutatási Tanácsok szisztematikusan végzik (1 millió USD ráfordítással) a brit kutatás promócióját.

USA - Franciaország

Nincs formális kormányközi megállapodás. Franciaország esetében is az intézményi szintű együttműködés jelenti a kapcsolatok gerincét (Kivétel az űrkutatás, ahol kormánymegállapodás szabályozza az együttműködést.) Mindamellet a francia kormány erős koordináló szerepet játszik a nemzetközi TÉT kapcsolatokban.

Kiemelkedik a CNRS és az NSF közötti általános, valamint az INRIA (Institut National de Recherche en Information et en Automatique) és az NSF közötti információs technológiai megállapodás. (Ez utóbbi esetében 20-30 közös IT projekt amerikai egyetemekkel.)

A témákat a laborok javasolják, a CNRS tudományos alapon választja ki a támogatásra érdemeseket. Az amerikaiak az NSF-nél pályáznak.

A legtöbb francia intézetnek van megállapodása az amerikai partnerintézménnyel. Ezek az alacsonyabb jogi szintű megállapodások tartalmazzák a finanszírozás feltételeit.

A francia és az amerikai egyetemek között is számtalan megállapodás van érvényben, melyek tartalmukban oktatási és kutatási együttműködésre irányulnak.

Sajátos francia megoldás a vezető amerikai egyetemekkel alapítvány létrehozása. Az erős kulturális és tudományos igazgatósággal rendelkező francia külügyminisztérium közös alapítványt hozott létre az MIT-val (MIT – France Program), a Berkeley Egyetemmel (France – Berkeley Fund) és a Chicagói Egyetemmel (Chicago – France Center).

Legutóbb a Stanford University-vel hoztak létre hasonló alapítványt.

Az alapítványok az 1-1 millió dollár körüli alapítványi hozzájárulás kamataiból kutatási projekteket, diákcsereket, konferenciákat támogatnak. A francia tudományos közösség egyelőre keveset tud ezekről az alapítványi lehetőségekről, ezért erősen propagálják.

Egyoldalú francia ösztöndíjas program a Chateaubriand Program, aminek keretében fiatal amerikai szakembereket invitálnak franciaországi kutató munkára általában a természet- és mérnöki tudományok területéről.

USA - Olaszország

Olaszország és az Egyesült Államok között már a 80-as évektől kormányegyezmény teremt jogi keretet a TÉT együttműködéshez. A koordináló szervek a külügyminisztériumok. Az együttműködést két évente értékelik. A megállapodást amerikai részről formális, nem sok közvetlen hasznot hozó keretszerződésnek tartják. Olasz részről az egyezményt nagyobb becsben tartják, számukra hivatkozási alap a kormánypénzek megszerzéséhez.

Konkrét együttműködést eredményeznek a tárca szintű megállapodások, különösen azokon a területeken, ahol már régóta kooperáló teamek szervezik a közös kutatást (pl. Department of Energy, National Science Foundation).

A tavalyi washingtoni „VB ülésen” az olasz fél kezdeményezte Állandó Munkacsoportok felállítását az együttműködés fő területein. A cél közös kutatási egységek (laboratóriumok) létrehozása a sikeres együttműködési területeken.

Alacsonyabb szinten egyezmények százaival rendelkeznek. Az olasz egyetemek, kutató laborok szívesen kötnek megállapodásokat elsősorban a fizika, matematika, kémia területén.

Az egészségügyi kutatási együttműködést most kívánják magasabb szintre hozni, ez a nagykövetség három tudományos diplomatája egyikének fő feladata. A kormány nevében a Munkacsoportok segítik a koordinációt és próbálják a prioritásokat érvényesíteni. (Az NIH és az Istituto Superiore di Sanita között szándéknyilatkozat, az egészségügyi minisztériumok között 2003-ban aláírt MoU szabályozza az együttműködést, amire 3-3 millió Eurót szánnak.) Kiemelkedik az úrkutatás területén végzett közös kutatás (Nemzetközi Űrállomás), amire az olaszok mintegy 1 milliárd Eurót fordítanak.

USA - Finnország

A 80-as évekből származó kormányegyezmény alapján a finn és az amerikai kormány képviselői évente - újabban két évente – találkoznak, amikor a Tekes, az Akadémia és a Finn technológiai Kutató Központ (VTT) képviselői az amerikai partnerekkel, külügyminisztériumi koordináció mellett áttekintik az együttműködés helyzetét.

Az amerikai minisztériumok, szakmai szervezetek és a finn partnerek között közvetlen megállapodások léteznek (MoU).

A Tekes koncentrálna erőit a kaliforniai, San Jose környéki egyetemekre. Külön megállapodás alapján ott finn vállalati szakemberek üzleti továbbképzését is végzik.

A Finn Akadémia támogatja fiatal szakemberek amerikai tapasztalatszerzését (pl. az NIH-nél). Hasonló támogatást a Tekes is nyújt. Ez a program meglehetősen egyoldalú, alig van amerikai mozgás Finnország irányába.

A projektek finn részvevőit teljes finanszírozásban részesítik. A finnek számára a technológia kiemelkedően fontos, próbálják az együttműködést ebbe az irányba szorítani (pl. a NIST-tel).

Finn sajátosság, hogy a finn kutatási programok kezdeti fázisában konzultálnak (Tekes közvetítéssel) a hozzáértő amerikai szakemberekkel.

Networking keretében tanulmányutakat szerveznek a kiemelkedő amerikai intézményekhez (pl. NIH).

A Tekes projektek mintegy 10%-a zajlik amerikai partnerrel, 8-9 millió USD értékben.

Az EU új tagországainak lehetősége a magasabb szintű kétoldalú kapcsolatokra

A közép-európai országok jó alapokra építhetnek, hiszen az elmúlt tíz évben, a Közös Alapok keretei között számos magas színvonalú kétoldalú projekt jött létre. A 2000 óta aláírt új, kormányközi megállapodások alapján az intézmények (minisztériumok, kutatási ügynökségek) közötti közvetlen kapcsolat erősítése van napirenden. Az amerikaiak ezekben a relációkban egy új, az adózásra és vámra szigorú rendelkezést tartalmazó egyezmény aláírását szorgalmazzák.

Potenciális előnyt jelenthet a régióban a hasonló közös alapok munkája nyomán kialakult kapcsolati rendszer. Az új EU tagországok – így Magyarország is – a kimerülő bilaterális keretek helyett az EU programok kínálta lehetőségekre építve őrizheti meg az „Amerikai Kapcsolatot”. (Legalábbis addig, amíg saját erőből új bilaterális kereteket ki nem építünk. Ennek hosszú távú jelentőségét az EU tagországok USA-val meglévő intenzív kétoldalú kapcsolatai bizonyítják.)

Az együttműködés sikere érdekében az USA jelenlegi prioritásai (biomed, biztonság, védelmi K+F stb.) mentén kell keresni a kooperáció lehetséges területeit. Annak optimális szintje pedig intézményi (kormányzati összehangolás mellett).

Multilaterális TÉT-kapcsolatok

ITER – International Thermonuclear Experimental Reactor

Az ITER nemzetközi fúziós energiaprojekt célja a tiszta, biztonságos és gyakorlatilag korlátlan forrásokra alapozott fúziós energiatermelés megvalósításához még szükséges kutatás és fejlesztés elvégzése. Az Egyesült Államok az ITER projektben való részvétel lehetőségéért számos berendezést ajánlott fel. Az amerikai részvételt az Energiaügyi Minisztérium Tudományos Irodája koordinálja, szakembereik széleskörű tapasztalatokkal rendelkeznek a nagy nemzetközi tudományos programokban

Komoly nemzetközi feszültség forrása volt a projekt. Az ITER színhelyére vonatkozó két javaslat mentén megmerevedtek az álláspontok, s csak hosszas alkudozás után sikerült megállapodni a franciaországi helyszínről és a Japánnak nyújtott kompenzációról. Általános vélemény, hogy az USA Japán mellé állva elsősorban Franciaországot büntette.

Az Energiaügyi Minisztérium tudományos államtitkára 2006. májusában adta az USA egyetértését az ITER Közös Végrehajtási Megállapodáshoz, aminek aláírása novemberben, ratifikációja 2007. elején várható. Addig is az USA részt vesz az ITER egyeztetéseken. Az Egyesült Államok 9,5 %-át vállalta az építési költségeknek, a működtetéshez 13 %-ban járul majd hozzá.

G-8 Tudományos Fóruma

A G-8 tudományos fóruma nem a szakterület domináns szerveződése, valószínűleg marad a gazdag országok klubja. Tulajdonképpen nem beszélhetünk szabályozott tevékenységet végző szervezetről, hiányzik a végrehajtó apparátus, és nincs törekvés arra, hogy pénzt rendeljenek a fórumhoz. Úgy tűnik, hogy a „Senior G-8 Research and Policy Officials” találkozói a politikai egyetértés fórumai maradnak. A tanácskozási tartalmában az információcsere jellemző, s erről a szintről valószínűleg nem is lépnek följebb.

(Az idei G-8 tanácskozás a jelentés elkészülte után fejeződik be.)

UNESCO

Az Egyesült Államok 18 évi szünet után ismét bekapcsolódott az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetébe.

2. Az Egyesült Államok kapcsolata az Európai Unióval a K+F és az innováció területén

2.1. Az USA és az EU viszonya

Az EU-USA TÉT együttműködés mindkét fél számára -a meglévő verseny ellenére is - fontos. Az egyéni kutatói szinten elérhető kölcsönös előnyök elmaradnak egy szervezett formában zajló transzatlanti TÉT együttműködés lehetőségeitől.

Az EU és az USA közötti tudományos és technológiai együttműködést az Egyesült Államokban kétoldalú kapcsolatnak tekintik. Az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti tudományos és technológiai együttműködési megállapodást 1997. december 5-én, a Washingtoni US-EU csúcstalálkozó idején írták alá, hatályba 1998. októberében lépett. A megállapodás öt évre szól, 2004-ben hosszabbították meg változatlan szöveggel.

Az együttműködés elveit a 3. cikkely határozza meg. Ezek: Kölcsönös előnyök, lehetőség a kooperációba való mindkét irányú bekapcsolódásra, egyenlő és fair kezelés, az információ (időben történő) cseréje. Az egyezmény gyakorlatilag lehetőséget biztosít mindkét fél szervezeteinek a másik fél Tét programjaihoz való hozzáférésre. Az együttműködésben való részvétel finanszírozása nemzeti alapon történik.

Az Amerikai Kormányt a Külügyminisztérium (Department of State) képviseli, a Tét egyezmény gyakorlati végrehajtásának központi szervezeteként az Országos Tudományos Alapítványt (NSF) jelölték ki. Az egyetemi kutatás finanszírozása révén az NSF fontos szerepet kap a közös projektek amerikai részvevőinek támogatásában. Európát illetően az Európai Bizottság látja el a koordináció feladatát.

A megállapodás nyomán megvalósuló Tét együttműködés áttekintésére a két fél képviselőiből álló Vegyes Konzultatív Csoportot (Joint Consultative Group - JCG) hoztak létre.

Az együttműködés meghirdetése, szervezése mindkét oldalon nagy lelkesedéssel indult. A végrehajtásra vonatkozó információk mind a mai napig nagyon szétszórtak, nehéz az összegzésük.

Kormányközi együttműködés szintje

A promóció és a lehetséges szereplők közötti kapcsolat kialakítását jól szolgálták az ún. New Vistas konferenciák 1998-ban, majd 1999-ben. Az együttműködés szervezését nagyban elősegítette, hogy az Európai Bizottság és az egyes amerikai szakmai ügynökségek között közvetlen végrehajtási megállapodások (Implementing Arrangements) születtek: mérésügyi kutatás: EC és NIST; anyagkutatás: EC és NSF; éghajlat, tenger, szeizmológia és környezetbiológiai kutatás: EC és NSF, National Oceanic and Atmospheric Administration; nem nukleáris energia: EC és DoE; földrengés kutatás: JRC és NSF finanszírozta egyetemi kutató központ.

Együttműködési megállapodás született az alábbi területeken: fúziós energia: DoE és Euratom (2001); az atomenergia békés célú felhasználása: DoE és Euratom (1996); nukleáris biztonság: USNRC és Euratom (1999).

Közös szándéknyilatkozatban rögzítették a Tét egyezmény keretében, digitális könyvtár témában folyó kutatást az NSF-fel.

Bizonyos területen (így többnyelvű információ hozzáférés, anyagkutatás) koordinált vagy szinkronizált pályázati felhívásokat alkalmaznak, ezzel is serkentve a hasonló területen dolgozók együttműködését. Számos workshopot szerveztek

Figyelmet érdemel az Európai Bizottság elnöke és az amerikai elnök által 1999-ben indított Transzatlanti Biotechnológiai Kezdeményezés, amely egy Konzultatív Fórum formájában teremt kapcsolatot a társadalom és az érdekcsoportok képviselői között.

Program szintű együttműködés

Az amerikai programokban való európai részvételről, sajnos, nincs szisztematikus nyilvántartás. Az EU programokban való amerikai részvétel már a Tét egyezmény megkötése előtt is számottevő volt. Az együttműködés két kiemelkedő területe

- információs technológia, telematika, kommunikáció,
- orvosbiológia, egészségügy.

További területek: a rokkantakat, hátrányos helyzetűeket segítő technológiák, IST egészségügyi alkalmazásai, IST a közlekedésben, elektronikus kereskedelem.

A kis és középvállalatok kapcsolatát különböző (brokerage and partnering) rendezvényekkel igyekeztek elősegíteni.

Az együttműködés jövője

A célokat, eszközöket és a támogatási mechanizmust tekintve az EU és az USA lényegesen különböző. Ezek a különbségek az együttműködés számára korlátot jelentenek, de tekinthetők a kooperáció hatékonyságát befolyásoló, a fejlesztés szempontjából kulcsfontosságú elemeknek is.

Az Európai Kutatási Térség (ERA) létrehozásával az európai tudomány és technológia a fókuszáltabb, kevésbé bürokratikus, európai értékekre épülő nagy projektek irányába mozdul. Az ezzel járó koordináció megkönnyíti az európai TÉT-hez kívülről való kapcsolódást. A 6. Keretprogram végrehajtásában az EU sokkal nyitottabb, s kész volt a hét tematikus program végrehajtásában az együttműködésre. Amerikai oldalon a terrorizmus elleni harc, a biztonság garantálása került a középpontba, az ezen túlmutató nemzetközi TÉT együttműködés nem játszik jelentős szerepet. Az Egyesült Államok inkább befelé forduló a TÉT területén, a nemzetközi együttműködés nem tárgya a szakmai vitáknak.

Az USA-ban az EU-USA TÉT együttműködési megállapodás a szándékok kifejezésére szolgáló alapvető dokumentumnak bizonyult, ami azonban nincs nagy hatással a kutatók kapcsolataira és a projekt alapú együttműködésre. A transzatlanti tudományos és technológiai együttműködés számára továbbra is a kutatók, a tudományos társaságok vagy szervezetek szintjén kifejtett erőfeszítés a meghatározó. Az EU néhány tagországa próbálkozik a kapcsolatok szisztematikus építésével, saját kutatóinak és az amerikai kutatóknak az „összehozásával”. (Az EU részéről is mutatkozik érdeklődés ezen nemzeti kezdeményezések általános tapasztalatainak felhasználására, európai összegrzésére.)

Az egyezmény alapján végzett együttműködés EU értékelése

Jóllehet az EU-USA megállapodás kölcsönös értékelést helyezett kilátásba, végül csak az Európai Unió végezte el az elmúlt öt év együttműködésének értékelését. (Az, hogy amerikai értékelés nem is lesz, tükrözi az amerikai fél érdektelenségét.) Három független szakértő vizsgálta az együttműködés különböző formáit és a Vegyes Konzultatív Csoport (JCG) munkáját. Vizsgálatuk nyomán az alábbi összegrzést adták:

Az egyezményben lévő lehetőségeket a felek az elmúlt öt évben nem aknázták ki kellőképpen, a jövőben nagyobb erővel kell törekedni erre. Ehhez az elmúlt öt év tapasztalataira épülő új stratégiai elképzelés kidolgozására lenne szükség. A Keretprogram felhívásainak pontosítása és támogatás szükséges az egyezmény céljainak megvalósításához.

A fentiek alapján a szakértők javasolták az egyezmény meghosszabbítását és a következő ajánlásokat fogalmazták meg:

- Fel kell gyorsítani az együttműködés folyamatát.
- Azonosítani kell a legfontosabb területeket, s ott kezdeményezéseket kell indítani.
- A JCG szerepét növelni kell.
- Újfajta támogatási finanszírozás bevezetése szükséges.
- Az amerikaiak számára világossá kell tenni a kétoldalú és az EU keretében folyó együttműködés különbségét.
- Az USA minisztériumokban magas szinten kell párbeszédet beindítani.
- Ki kellene mindkét oldalon nevezni egy „együttműködési biztost”.
- Rendszeres áttekintés segítse az új stratégia megvalósítását.
- Az eredményeket minél szélesebb körben kell ismertetni.

Az USA vezette akciókból Európa számára talán már levonható tanulságként, hogy a nemzetközi együttműködésben az Egyesült Államokkal szemben csak annyira tudja érdekeit érvényesíteni, amennyire TÉT kapacitása tárgyaló/együttműködő partnerré emeli, s amennyiben képes egységesen fellépni. Ez a magyar tudomány és technológia számára is megfontolandó üzenet. Valódi partnerek ott lehetünk az USA számára, ahol megfelelő

színvonalú kutatást tudunk felmutatni. Fentiekből a kapcsolatok felmérésének és fókuszálásának igénye következik.

Amerikai gondok

-Az amerikai kutatók nehezményezik, hogy nem férnek hozzá az Európai Unió kutatásra szánt pénzeihez.

Az amerikaiak továbbra sem pályázhatnak európai támogatásokért, mint ahogy az európaiak sem férnek hozzá az amerikai pályázati pénzekhez.

-Felmerült közös EU-USA Tét Alap képzése

Az amerikaiak nem értenek ezzel egyet, a Tét kormányzati pénzek „pántlikázását” kerülik, az NSF, mint fő együttműködő partner esetében erre nincs is mód.

-Projekt szerződések aláírása

Az EU projektek esetében a részvevő intézetek képviselői kötnek szerződést. Az EU szabályozás szerint az amerikai intézet képviselőjének is alá kellene írnia azt, de azon logika alapján, hogy EU támogatást nem kapnak, nem hajlandók erre. A két fél keresi a megoldás lehetőségét.

-Szellemi tulajdonjogok

A szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatban a konzorcium szintjén általában pragmatikus megoldást találnak, ami minden érintett számára kielégítő. Vita esetén az egyezmény (IPR melléklet) a mérvadó.

Kutatói Mobilitás

Az EU szisztematikusan törekszik arra, hogy az Egyesült Államokban élő, dolgozó európai szakemberek figyelmét felhívják az európai kutatási lehetőségekre.

Az amerikai kutatás eltérő rendszere és rendkívüli ereje folytán a transzatlanti kutatási kapcsolatok kiegyensúlyozottabbá tétele érdekében elsősorban Európában kellene még többet tenni. Az EU által meghirdetett programok sikere nagyban függ a tagországok kiegészítő akcióitól. Itt feltétlenül meg kell említeni az USA-ban dolgozó európai kutatók hálózatba kapcsolását szolgáló nemzeti törekvéseket.

Meghirdetett célok:

az egyre javuló, és az amerikaihoz hasonló karrierlehetőségeket kínáló európai kutatási környezet bemutatása, a kutatói mobilitást támogató programok ismertetése (Mobility Portal, ERA MORE, Marie Curie Activities);

az Egyesült Államokban dolgozó európai szakemberek tapasztalatának és elvárásainak összegzése a kapcsolatok javítása céljából;

a kutatók társadalmi elismertségének fokozása.

Az Európa kínáلتa lehetőségek bemutatása révén komoly hangsúlyt kap a kapcsolatok kiegyensúlyozottabbá tételét, az amerikai kutatók megnyerését célzó törekvés is.

Az Európai Unió washingtoni képviselete egy nagyszabású európai Career Fair megszervezésével kívánja felhívni a figyelmet az EU és tagországi kínáلتa lehetőségekre a tudomány és a kutatás területén. A rendezvényre 2006. végén, 2007. elején kerülne sor.

2.2. Az USA részvétele a 6. Keretprogramban és a 7. Keretprogram előkészítésében

Az USA – EU együttműködés program szintű gondjai (amerikai megközelítésben)

A legfőbb tudománypolitikai szervezetnél, a kormányzati koordinációt végző OSTP-nél viszonylag kis érdeklődés mutatkozik Európa iránt. A konzultációk alapján nehezen eldönthető, hogy pusztán érdektelenség, vagy az erősödő ellenfél tudatos negligálása van a visszafogott reagálás mögött. Az USA Tét vezetőivel, szakembereivel folytatott találkozók

alkalmával is nyilvánvalóvá vált, hogy az európai kutatással, az EU programjaival kapcsolatos tájékozottság szintje igen alacsony.

Az USA-EU megállapodás végrehajtójaként a State Department-ben akumulálódtak az Európával kapcsolatos ismeretek. George Atkinson a külügyminiszter tudományos tanácsadója támogatja az Európával való együttműködést. John Marburger, az OSTP igazgatója ugyanakkor a határozott amerikai vezető szerep híve azon megfontolás alapján, hogy az USA szabadon eldönti, hogy gazdasági érdekei alapján milyen területek kutatásával foglalkozik, s Európa esetleg ehhez kapcsolódva kap szerepet. Az európai kutatók rövidtávon az ún. puha témákban (pl. éghajlatváltozás, környezetvédelem) szélesíthetik az együttműködést az amerikaiakkal. Ez középtávon már változhat, hiszen ha jelenleg alacsony szintű is, de az európai kutatás iránti érdeklődés növekszik.

Vegyes Konzultatív Csoport 2005. évi ülése

Az EU 7. Keretprogramja a végrehajtásban kikényszeríthet amerikai oldalon is hangsúlyeltolódást, szervezési változtatásokat, de a jogi megoldást nem érinti. Az 1998. évi USA – EU TÉT megállapodás jelenti a keretet az együttműködéshez. A két fél a lejáró egyezményt változatlan feltételek mellett meghosszabbította. Az EU-US Tudományos és Technológiai Megállapodás felügyeletével megbízott Vegyes Konzultatív Csoport négy kimaradt évet követően 2005. május 24-én ült össze Washingtonban. Az összegző tanácskozás az alábbi eredményekről számolt be:

Perspektíva Konferenciák

Az EU-US Perspektíva Konferenciák célja a kibontakozó új technológiákról, a körvonalazódó tudományos és technológiai témákról, valamint azok társadalmi hatásáról folytatott párbeszéd erősítése a kutatók és a vezető tudományos szervezők, -irányítók között. Ezekből azonosítandó a témák azon köre, amelyek közös EU-USA figyelemre és finanszírozásra érdemesek.

A konferenciáknak magánalapítványok adnak otthont. Az első ilyen – igen sikeres - konferenciára 2004. februárjában került sor a vakcinák kifejlesztése és alkalmazása témában.

Anyagkutatás és Nanotechnológia

Az egyezmény keretében ezen a területen aktív együttműködés folyik különböző modellek alapján: 1./ az NSF párhuzamos felhívása (dear colleague letters) alapján, ami a Keretprogram meghirdette pályázattal párhuzamosan indítanak; 2./ koordinált pályázatok alapján, ami közös pályázatokat és értékelést jelent. Az EU előnyben részesítené a koordinált pályázatok mechanizmust, ami kiegyensúlyozottabb transzatlanti kooperációt és egyenrangú kapcsolatot eredményezne. Az ez évi koordinált pályázat a számítástechnikai modellezés témában sikeresnek bizonyult. A nanotechnológia jellegzetességeiből következően az EU és az Egyesült Államok más nemzetközi partnerekkel is együttműködik egy közös nyilatkozat létrehozásán, ami a kormányzati pénzek felhasználásáról szólna a nanotechnológia felelősségteljes fejlesztése érdekében.

Kutatók mobilitása

Az amerikai kutatók nem szívesen hagyják el az Egyesült Államokat, mivel ez a szakmai karrierjüket hátrányosan befolyásolhatja. (A pályafutásuk elején végzett munka és teljesítmény alapján remélhetnek USA-szerte további jó lehetőségeket.) Az EU szívesen látná, ha több amerikai élne az Európa kínálta lehetőségekkel. Jelenleg a kifelé irányuló Marie Curie Ösztöndíj Program keretében a kérelmek 70 %-a az Egyesült Államokat célozza, míg a befelé irányuló kérelmeknek csak 5 %-a érkezik Amerikából.

Az Európai Kutatói Mobilitás Portál (Eracareers) egy gazdag információ forrás mindazoknak, akik Európában képzelik tudományos pályafutásukat. Az NIH és az NSF weboldalról való

elérhetőség kiváló módja lenne az információ közreadásának mind az európai, mind pedig az amerikai kutatók számára. Az NSF felkérést kapott egy „dear colleague letter” közreadására az EU Marie Curie Research Training Networks újabb pályázati fordulóját illetően is. Az első hasonló felkérés korábban pozitív eredménnyel zárult.

Energia

Mindkét fél elégedett az ezen a területen régóta meglévő együttműködéssel. Az elmúlt időben a hidrogén kérdéskörre összpontosítottak a Nem-Nukleáris Energia Fejlesztési Megállapodáson belül. A Carbon Sequestration Leadership Forum és az International Partnership for the Hydrogen Economy egy új, dinamikus viszonyt eredményezett a kényes éghajlati és energia kérdésekben. A Keretprogramot illetően a legutóbbi pályázati fordulóban a 23 beadott pályázatból 12 amerikai résztvevő pályázat nyert.

Információs és kommunikációs technológiák

Mindkét fél elégedett az együttműködéssel, amelynél minden hierarchikus szinten ki szeretnék építeni a kapcsolatokat. A 6. Keretprogram IST programjában eddig mintegy 200 projektjavaslat érkezett. A két fél egy segédmechanizmust léptetett életbe, ennek részeként az IST-ben támogatott projekteket összekötik az NSF által támogatott projekkel az NSF „dear colleague letters” funding mechanizmusa révén. Jelenleg 11 projektyüttműködésről beszélhetünk az alábbi kutatási témákban: biztonság, beágyazott rendszerek, e-üzlet, e-kormányzat, e-egészség. A fenti „laza” koordinációs mechanizmus második fordulójának témái: szoftver technológiák, e-üzlet, micro- és nanorendszerek, beágyazott rendszerek, természeti és technológiai kockázat és vészhelyzet menedzselés, e-egészség és kutatási infrastruktúra. Az EU az alábbi területeket tartja különösen érdekesnek a kooperáció szempontjából: biztonság (CIP, cyber-security), a jövő technológiái, grid technológiák, e-mobilitás, e-biztonság, valamint a K+F beruházás hatásának vizsgálata. Amerikai részről egyetértéssel találkozott a fölvetés.

Környezet

A tavaly, az NSF-fel közösen szervezett szakértői workshopok hasznosak voltak. A Keretprogram két projektjében NSF finanszírozással vesznek részt amerikai kutatók. A Környezetvédelmi Ügynökséggel (Environmental Protection Agency – EPA) való kooperáció egy új dimenzió. Az EPA a fenntarthatóság témában folyó kutatást részesítené előnyben. A tudomány szolgáltatja eredményeket a környezetvédelmi politika kialakításában szeretnék fölhasználni.

Biotechnológia

Az EC-US Biotechnology Task Force koordinálja a biotechnológia fejlesztésére irányuló transzatlanti törekvéseket már 1990. óta. Az együttműködés igen eredményes az új kutatási trendek azonosításában. A kooperáció fő hangsúlya jelenleg a növényi biotechnológia, különösen a növényi alapú biotermékek. Három nagyobb projektről folyik egyeztetés: olajos magvak, szén csökkenés a növényi sejtfalban, biopolimerek. Ezek lehetnek az első közös projektek. További érdeklődési területek: környezeti biotechnológia, a tenger biotechnológiája, konvergáló technológiák - „omics” beleértve, IT és kognitív tudomány, rendszerek biológiája, valamint élelmezés és genomika.

Egyéb területek

Együttműködés folyik az *egészségügy* területén a Global Vaccine Enterprise és a European and Developing Countries Clinical Trials Partnership keretén belül. Amerikai (NIH) szakemberek vesznek részt a Keretprogram egészségügyi projektjeinek értékelésében.

A közlekedés terén a STELLA Kezdeményezés (Sustainable Transport in Europe and Links and Liaisons with America) keretében. Az amerikai résztvevőket az NSF, az európaiakat a Bizottság finanszírozza. Az elmúlt évben 400 kutató kapcsolódott be ebbe a programba.

Az oktatás területén újdonság az EC-NSF szeminárium, amely az egyetem előtti tudományos képzést vizsgálta.

A biztonsággal összefüggő kutatás komoly együttműködési lehetőségekkel bír. A NIST-tel való együttműködés a Laboratóriumi Gyógyszerek Nyomonkövethetőségének Vegyes Bizottságában és a Súlyok és Mértékek Nemzetközi Bizottságában rejt lehetőségeket.

Kilátások

Amerikai részről komoly érdeklődés mutatkozott a 7. Keretprogramra való felkészülés jegyében indított Impact Assessment and Ex-Ante Evaluation iránt. A Fehér Ház Tudomány- és Technológiapolitikai Hivatala (OSTP) felhívta a figyelmet egy új ökonometrikus modell szükségességére, amely a valós igényeket és a kutatási beruházások hatását mérné. Az együttműködés szervezését illetően az elmúlt évben megnőtt az érintkezések száma, beindult a koordinált pályázás. A JCG-t magát mint kommunikációs segítséget lehet tekinteni. A Bizottság washingtoni képviselőjének honlapján ismerteti az EU-USA Tét egyezményrel kapcsolatos információkat.

Az EU-USA megállapodás első öt évéről készült felmérés javasolja egy-egy koordinátor kijelölését. Az EU Siegler András igazgatót (INCO) jelölte ki. Mintegy éves késéssel megnevezték az USA Tét koordinátorát is. Az amerikai összekötő a Tét területén Jeffrey Miotke, a State Department tudományért és egészségügyért felelős helyettes államtitkára lesz.

Az EU már a 7. Keretprogram jegyében vett részt 2006. tavaszán az Amerikai Tudományfejlesztési Társaság (AAAS) hagyományos, szakemberek és laikusok ezreit megmozgató éves konferenciáján St. Louis-ban. A „Grand Challenges, Great Opportunities” cím jól tükrözi a szándékokat és az üzenetet. Hat kutatási terület, téma szimpóziumába sűrítették az együttműködési lehetőségek széles körét: Tudástársadalom építése; Fenntartható fejlődés; Genomica; Szív és érrendszeri megbetegedések; Nők a kutatásban; Tudomány és politika.

A washingtoni JCG ülésen egyetértettek abban, hogy a Közös Konzultatív Csoport gyakrabban (lehetőleg évente) találkozzék. A következő ülésre hamarosan, 2007. januárjában kerül sor Brüsszelben, ahol az EU lesz a tanácskozás házigazdája.

2006. június 7-9-én Janes Potocnik, az EU tudományos és kutatási biztosa az Egyesült Államokba látogatott. Washingtonban találkozott az elnök tudományos tanácsadójával (az OSTP) igazgatójával), a külügyminiszter tudományos tanácsadójával, az NSF, az NIH és az Energiaügyi Minisztérium vezető tisztségviselőivel.

Potocnik az NIH-nek és az NSF-nek egy új, kutatók cseréjén alapuló programot ajánlott. Megvitatták a kutatási infrastruktúra témában összehívandó nemzetközi fórum lehetőségét. Potocnik aláírta az EU-USA Administrative Arrangement on Biotechnology Research megújítását jelentő dokumentumot. A látogatás csúcspontja az ERA-Link hálózatába bejelentkezett európai kutatókkal való találkozó volt, ahol kb. 300 Amerikában dolgozó szakembert tájékoztatott az EU terveiről, a 7. Keretprogram előkészületeiről.

3. Magyarország és az Egyesült Államok kutatási, fejlesztési és innovációs kapcsolatai

Magyarország eminens érdeke a minél intenzívebb kutatási, fejlesztési és innovációs kapcsolat fenntartása az Egyesült Államokkal. Ugyanakkor ránk vár annak az együttműködési modellnek a kidolgozása, amelyik az általunk megváltoztathatatlan amerikai rendszerben is működik, és előnyös mindkét fél számára.

A 90-es évek megoldása volt a Magyar Amerikai Közös Alap. A kormányzati és a tudományos körök mindkét országban egyaránt nagyra értékelik a MAKA szerepét és jelentőségét. A Közös Alapból a rendelkezésre bocsátott több mint 5 millió USD és több mint 600 millió Ft ráfordításával összesen 253 (átlagosan három évig tartó) kutatási projekt, 55 workshop és több mint 120 kapcsolatépítő utazás támogatását sikerült biztosítani. Az együttműködésbe a két ország legjelentősebb kutatási intézményei, egyetemei kapcsolódtak be, több mint kétezer kutató, tudós részvételével. Az utazás-támogatásoknál különös hangsúlyt kapott a fiatal kutatók kapcsolatfelvételt szolgáló utazásainak elősegítése. Az elért eredmények egyértelműen a magyar kutatók nemzetközi versenyképességét igazolták.

A magyar-amerikai K+F+I együttműködésnek jogi keretet biztosít a kormányközi megállapodás, de a siker záloga a hatékony intézményközi (agency-to-agency) kooperáció.

3.1. A kapcsolatok intézményi rendszerének és fejlesztésük lehetőségeinek áttekintése

Az 1989. évi magyar-amerikai kormányközi TÉT egyezmény alapján létrehozott Közös Alap amerikai költségvetési támogatása 1996-tól megszűnt. Az azt követő években már csak az alapban lévő maradék pénzek felhasználása történt. Az Alap végső auditjával az együttműködésnek ez a formája lezárult, a kooperáció finanszírozására más módot kell találni.

Az együttműködés általános kérdései, a kormányközi megállapodás ügye

A Kongresszus korábbi döntésének megfelelően az amerikai kormányzati pénzek egyezmény alapján való felhasználásakor az adózást kizáró cikkelyt (az ún. Section 579 formulát) kell alkalmazni minden új megállapodás létrehozásakor, illetve a meglévő egyezmények módosításakor. Ez érvényes a tudományos és technológiai területen is.

Az amerikai külügyminisztérium a közép-európai régió országaival kötött korábbi egyezmények helyett egy új, általános megállapodás szövegét dolgozta ki, amit ezt követően a partner ország sajátosságaihoz igazítottak. Az új egyezmény fő kitételei:

Az együttműködés alapját a szakmai szervezetek közvetlen kapcsolata és kooperációja képezi. A végrehajtás koordinálására amerikai részről a külügyminisztériumot (illetve annak tisztségviselőjét) jelölik ki. A megállapodás a szellemi tulajdonjogokkal kapcsolatos előírásokat is pontosabban, az amerikai érdekek figyelembevételével határozza meg.

Az amerikai fél szövegtervezete a vitatott részek tisztázását (EU-konform adózás és vám szabályozás) követően megfelelő keretül szolgálhat a további magyar-amerikai TÉT együttműködéshez.

Gyors előkészítést követően a megállapodás aláírására a tervezett, 2006. évi budapesti TÉT VB ülés mentén - esetleg magas szintű látogatásokhoz kapcsolódóan - ez év végén, jövő év elején kerülhet sor.

A State Department tájékoztatta az amerikai kormány szerveket a megállapodás előkészítéséről és a VB tervéről. Mivel az új megállapodás szerint a magyar és az amerikai minisztériumok, kormány szervek közvetlen kooperációja biztosítja majd az együttműködés tartalmát, a VB-n való részvételük is fontos lenne.

Megjegyezzük még, hogy az amerikai külügyminisztérium a Tét egyezmény ügyét különválasztva kezeli a szövetségi egészségügyi kutató központtal (NIH) kapcsolatban fölmerült magyar adózási problémától, így az NIH – VAT kérdés nem hátráltatja a megállapodás ügyét. (Ugyanakkor magyar érdek, hogy erre is egyértelmű megoldást találjunk, és arról a szakmai közösségeket tájékoztassuk.)

Az USA kormánya Lengyelországgal márciusban írt alá Tét együttműködési megállapodást, több európai országgal pedig készül hasonló, új Tét egyezmény megkötésére.

Magyar-Amerikai Innovációs Projekt sikere

A nagy tekintélyű amerikai tanácsadó szervezet, a Center for Strategic and International Studies (CSIS) az EU-hoz csatlakozó közép- és kelet-európai országok számára indította „Euro-Atlantic Action Commission” elnevezésű programját. Ennek keretében az Egyesült Államok, az EU, az OECD, a World Bank, az EBRD és az érintett országok szakértőinek bevonásával négy átfogó területen, többek között a csúcstechnológiai fejlesztés és gyártás területén ajánlásokat dolgoztak ki.

A magyar-amerikai kapcsolatok területén áttörésként értékelhető a CSIS-szel 2004. szeptemberében indított projekt, aminek a célja a két ország közötti technológiai különbség csökkentése, az amerikai innovációs tapasztalatok megismerése és alkalmazása, a finanszírozás Magyarországon is alkalmazható eszközeinek azonosítása volt. A közös munka során három szakterület lehetőségeit vizsgáltuk: információs és kommunikációs technológia, biotechnológia, gyógyszergyártás.

A projekt megvalósításaként két szakmai találkozóra került sor: 2004. őszén Washingtonban, majd 2005. nyarán Budapesten.

A washingtoni találkozón az USA elnökének tudományos tanácsadója és a külügyminiszter tudományos tanácsadója mellett az amerikai kormányzati, ipari és egyetemi kutatószervezés és innováció jeles képviselői vettek részt. Hasonlóan magas szintű volt a magyar részvétel is.

A helyzetfelmérést szolgáló első tanácskozást követően több résztéma megvitatására került sor telekonferenciák formájában. Ezeknek az eredményeit felhasználva jött létre a 2005. júniusi budapesti forduló.

Budapesten is jelentős szakmai érdeklődés mellett és magas színvonalon folytatódott a magyar-amerikai innovációs és csúcstechnológiai kapcsolatok megalapozása, konkrét együttműködési témák azonosítása, a nehézségekről folytatott őszinte eszmecsere és a személyes kapcsolatok elmélyítése.

A feltárt és közösen összegzett tapasztalatokat a CSIS az Euro-Atlantic Action Commission záró értekezletén megosztotta az EU többi új tagországával. (Megjegyezzük, hogy a magyar tapasztalatokon felbuzdulva indította hasonló innovációs projektjét a Cseh Köztársaság is.)

A magyar-amerikai innovációs projekt kínálta lehetőségeket szívós utómunkával lehet csak kihasználni. A legfontosabb amerikai partnerekkel folyamatos és közvetlen konzultációt kell kezdeményezni a védelmi kutatás, az egyetemi technológia transzfer, az innováció finanszírozása témákban. Törekedni kell a magyar részről felkínált gyógyszeripari, orvostudományi témákban az előrelépésre. A CSIS-szel folytatott együttműködésből fakadó lehetőségek:

1./ U.S. – CEE Innovation Program

A program keretében fiatal szakemberek dolgozhatnak neves amerikai egyetemek professzorainak irányításával a mindkét fél által fontosnak tartott témákon. Az így szerzett tapasztalatok a küldő országba visszatérve hasznosulnának, az együttműködés pedig kibővülne. Magyarország lehetne az első projektpartner. (Szóba került még Lengyelország és a Cseh Köztársaság.)

2./ Genetic Immunity Projekt tapasztalatainak közreadása

Általános tájékoztatást nyújtása magyar és amerikai vállalkozások számára az együttműködés tervezésénél és végrehajtásánál számba vehető nehézségekről, sajátosságokról, a magyar innovációs környezet jellegzetességeiről, az amerikai közegben a sikerhez szükséges feltételekről stb.

3./ Technológia transzfer amerikai gyakorlatának megismerése

Az Innovációs Projekt két amerikai részvevője hajlandó átadni a magyar szakembereknek a technológia transzfer amerikai szintű művelésének tapasztalatait. Mindkét intézménynél lehetőség kínálkozik egy-egy magyar innovációs, szabadalmi szakértő foglalkoztatására egy éven át.

4./ Egyetemi kapcsolatok fejlesztése

Az Innováció Projekt keretében létrejött kapcsolatok közül fejlesztendő Purdue University-vel létrejött kapcsolat. Különösen a biológiai, biotechnológiai kutatás és az üzleti eredményekre való törekvés tapasztalatai lehetnek értékesek.

5./ Védelmi kutatás

Lehetőségeket rejt a védelmi jellegű kutatási együttműködés is. Itt megemlíthető az Airforce Research kínálta lehetőség, valamint a kapcsolatok építését végző, London bázisú amerikai védelmi szakértőkkel való kapcsolat. (Ez utóbbi csoport feladata a potenciális európai partnerek megtalálása, kapcsolat létrehozása az amerikai védelmi laboratóriumokkal.) Védelmi offsethez kapcsolódó témában a BGB-vel kezdett tárgyalások talán hamarosan konkrét eredményhez vezetnek.

6./ Vállalkozások kutatási tevékenységének ösztönzése

A jól működő amerikai rendszer tapasztalatainak megismerése kínál tanulságokat, adaptálható elemeket. Ezek beépítése a magyar rendszerbe megfontolandó. A magyar és az amerikai szakértők között célszerű a párbeszéd fenntartása.

7./ Egészségügy modernizációja projekt

Az USA talán legjobb szakértői csoportja által végzett felmérés kiemelt figyelmet fordított a magyar egészségügy akut problémáira. A zárójelentésben megfogalmazott ajánlások megfontolásra érdemesek a magyar egészségügy átszervezése, reformja során is.

Áttörés az egészségügyi együttműködésben

Az egészségügyre fordított összeg az amerikai költségvetés jelentős tétele. Az egészségügyi kutatást mind a közvélemény, mind pedig a politikai döntéshozók részéről komoly érdeklődés övezi, az Egyesült Államokban egészség iparról beszélnek. A kapcsolatok fejlesztését indokolja, hogy a magas technikai színvonalú, jól szervezett amerikai egészségügy tapasztalatait a magyar egészségügy reformjában jól lehetne hasznosítani. Az orvostudományi kutatás terén hagyományosan szoros a kapcsolat a két ország szakemberei között.

Az együttműködés új szintre emelésének döntő lépését tettük meg 2005 januárjában, amikor a magyar és az amerikai egészségügyi miniszter Washingtonban megállapodást írt alá az egészségügyi és orvostudományi együttműködésről. A magyar egészségügyi miniszter újabb látogatásán már a javasolt tématerületek azonosítására került sor. A kormányzati intézmények körén túl is találtunk partnereket, akik egyrészt készek megosztani tapasztalataikat az egészségügy szervezését, modernizációját illetően, másrészt befektetőként, üzemeltetőként mutatnak érdeklődést.

A tudományos együttműködés kiemelt területei a rákkutatás, a szív és érrendszeri megbetegedések gyógyítása, valamint a megelőzés. A tervek között szerepel egy budapesti konferencia, ahol ezeknek a szakterületeknek a kiváló magyar és amerikai képviselői találkozhatnak.

Miniszteri konferenciával zárult májusban a közép- és kelet-európai országok helyzetét vizsgáló, a CSIS és a Johns Hopkins Egyetem együttműködésében létrejött egészségügyi modernizációs projekt. A felmérés kiemelt figyelmet fordított a magyar egészségügy gondjaira. A zárójelentésben megfogalmazott ajánlások megfontolandók a magyar egészségügy átszervezése, reformja során. Egyes konkrét kérdésekben a továbbiakban is érdemes kikérni a Johns Hopkins szakértőinek véleményét.

Az erők összpontosítása jegyében a Nashville környéki egészségipari és kutatási koncentrációt, valamint a világ legjelentősebb kutató komplexumát, a National Institutes of Health-t tartjuk látóköriünkben.

A kibontakozó együttműködésnek tavaly újabb lökést adott Dobrev Klára washingtoni látogatása, ahol a nem kormányzati szervezetek fontos szerepe, a nagy tömegek egészségjavulását eredményező akciók (pl. Race for The Cure) voltak a megbeszélések középpontjában.

Az egészségüghöz csak részben kapcsolódó témában járt Göncz Kinga ifjúsági, családugyi, szociális, és esélyegyenlőségi miniszter 2006. tavaszán Washingtonban.

Az NIH intézeteivel való együttműködés eredményei és gondjai

Fontos partnerünk a National Institutes of Health, a 28,6 milliárd dolláros költségvetésű, 18 ezer embert foglalkoztató, 27 intézetből és központból álló kutató komplexum, ahol nagy számban dolgoznak magyar orvoskutatók, biológusok is. (Jelenleg kb. 30-40 magyar szakember tartózkodik Visiting Fellow vagy Visiting Scientist kategóriában az NIH-ben.) Számos magyar kutató az amerikai egyetemi kapcsolatainak keresztül áttételesen jut NIH pénzekhez.

Szervezett együttműködés a májrák kutatás területén zajlik, a magyar partner klinikai kísérleti háttérrel biztosít az NIH Országos Rákkutató Intézetben folyó munkához. Az NCI nyitott az együttműködés bővítésére.

A magyar egészségügyi miniszter látogatása nyomán együttműködés van kibontakozóban a National Cancer Institute mellett a szív és érrendszeri megbetegedések (NIHBL), alkohol eredetű megbetegedések (NIAAA), valamint az egészségügy reformja témában is.

Beindult a munka a magyar orvosegyetemek és az NIH között a posztgraduális képzésről és kutatás területén való együttműködésről született megállapodás keretében. A megállapodás nem jelenti új támogatási keret létrehozását. Azok az NIH laboratóriumok, amelyek szívesen látnának magyar diákokat, jelzik a fogadókészségüket a szervezőknek. Az intézetek az ösztöndíjat a meglévő kutatási keretükből biztosítják, hasonlóan az NIH más amerikai és külföldi egyetemmel kötött megállapodásához. A magyar Ph.D. diákok a doktorihoz szükséges kutatást az NIH-ben végezhetik.

A magyar szakemberek az ország nagyságát meghaladó arányban vannak jelen az NIH-ben. Sajnos nem mindegyik kutató tér haza. Általános közép-európai gond a hazatérők beilleszkedése az adott ország tudományos közegébe. Magyar részről tavaly hangsúlyoztuk a meglévő NIH hazatérési grantok megnyitásának jelentőségét ezen országcsoport számára is, és kértük annak megfontolását. Ez is közrejátszhatott abban, hogy a GRIP program által támogatottak között 2005-ben egy magyar kutató is volt.

Az NIH kiterjedt alumni-hálózatot szeretne létrehozni, többek között Közép- és Kelet-Európában is.

2006. tavaszán két magyar szakember vett részt az NIH különleges kurzusán, ahol az intézetekben folyó kutatásról és a rendelkezésre álló grantokról kaptak átfogó tájékoztatást.

Együtműködés az NSF-fel

Eddig a felek kölcsönös megalégedésére működött a Magyar Tudományos Akadémia és az amerikai Országos Tudományos Alapítvány (NSF) párhuzamos, aszinkron és folyamatos elbírálási rendszeren alapuló projekt-pályáztatási rendszere. A finanszírozásba az OTKA forrásait is bevonó 1999-es megállapodás lehetőséget teremtett a projektszám, illetve kisebb mértékben a projektméret megemelése. Az együtműködés keretében három éves projektek futnak, amelyekben az amerikai partnerek többnyire egyetemek, kisebb részben kormányzati kutatóintézetek munkatársai. Magyar oldalon a támogatást az MTA és az OTKA fele-fele arányban biztosítja. Az NSF-nél tovább akarnak lépni a mobilitás támogatásán, nyitottak az együtműködés fejlesztésére. Ennek iránya lehet a projektméret növelése, vagy a közös prioritásokon alapuló, konkrét területekre korlátozódó pályázati felhívások kiírása. Mindkét lehetőség esetében felmerült magyar oldalon az NKTH bevonása, amely a kölcsönös előnyök alapján többletforrásokat biztosíthat az NSF-fel való intézményközi együtműködés fejlesztéséhez. Az együtműködés kibővülne az alkalmazott kutatások területével, lehetőséget adva gyakorlatiasabb közös kutatási projektek létrehozására.

Az NSF fontos szerepet játszik az Egyesült Államok tudományos életében: pályázati, illetve innováció ösztönző rendszereket működtet, Tét politikai tevékenységet folytat (elemző munka, javaslatétel, valamint saját hatáskörben a finanszírozás stratégiai döntései).

Az NSF szerepe némileg módosult. Ennek lényege, hogy miközben az NSF hivatalosan és elsősorban alapkutatás-finanszírozó intézménynek számít, tevékenységük és kommunikációjuk középpontjába az utóbbi időben az információtechnológia, nanotechnológia, valamint az oktatás (kiemelten a matematika) került. Mindez azt is mutatja, hogy az USA-ban is egyre inkább teret nyer a "tudomány a társadalom szolgálatában" gondolkodásmód.

Az NSF meglehetősen egyoldalúan, főleg az Egyesült Államok irányában szorgalmazza a fiatal diplomások, doktori fokozattal rendelkező kutatók cseréjét.

Az NSF 2006. évi költségvetése öt terület kiemelt támogatását tartalmazza: Nanoscale Science and Engineering (NSE); Biocomplexity in the Environment (BE); Human and Social Dynamics (HSD); Mathematical Sciences; Cyberinfrastructure. A programok részletes leírása az NSF honlapján található (www.nsf.gov).

A nemzetközi együtműködést szervezésében nemzetközi irodájuk, az Office of International Science and Engineering (OISE) nyújt segítséget. Külföldi kutatók bevonását és a finanszírozás biztosítását a témavezető kezdeményezheti. A „Partnership for International Research and Education” program keretében az egyetemi bázisú kapcsolatokat erősítik. Már húsz ország bekapcsolódott a Long Term Ecological Research (LTER) programba. Az NSF és az általuk támogatott kutatók komoly szerepet játszanak a Global Earth Observation System of Systems (GEOSS) programban.

Fiatal magyar szakemberek összefogása

Mivel a Homecoming Fórumon részvevő fiatal szakemberek jelentős része amerikai egyetemeken, intézetekben, vállalatoknál dolgozó magyar, vagy magyar származású kutató, mérnök, az összefogásuk közvetve élénkítheti a magyar-amerikai kutatási kapcsolatokat.

(Lásd később: Homecoming Fórum)

Nemzetközi együttműködés az űrkutatásban

Az Egyesült Államok Nemzeti Űrhajózási és Űrkutatási Ügynöksége (NASA) a tavalyi, 19 űrügynökség részvételével megtartott nemzetközi tanácskozás nyomán beindította közös projektjeit.

Az amerikaiak a partnerországok űrkutatási ügynökségeivel folytatni kívánják a korábbi, jól bevált együttműködést. Különösen azokkal, amelyek eredeti ötletekkel rukkolnak elő.

A nagykövetség annak idején folyamatosan jelentett a szerveződő nemzetközi kooperációról. Úgy tűnik, hogy magyar űrkutatás korlátozott lehetőségei jelenleg nem teszik lehetővé, hogy az ESA-val folytatott (és remélhetőleg tagságot eredményező) együttműködés mellett nagyobb erővel jelen legyen az amerikai kezdeményezésű projekteken.

3.2. Egyetemi – akadémiai - kutatóintézeti együttműködések

Egyetemi kapcsolatok

Jóllehet az egyetemek önállósága a nemzetközi kapcsolataik építésére is vonatkozik, a nagykövetség részéről kötelességünknek tekintjük a tudástársadalom kiépítésében és a magyar versenyképesség biztosításában kulcsszerepet játszó egyetemek segítségét.

Az erők koncentrációja jegyében a gazdaságilag jelentős régiókkal és ezen régiók jó színvonalú egyetemeivel kerestük a kapcsolatot. A nagykövetség segítségével az egyetemek kutatóinak együttműködésére épülő, de messzebbre tekintő, a tudást és az üzleti szemléletet egyaránt megbecsülő kooperáció bontakozott ki a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a University of Virginia között.

A politikai és gazdasági profilú látogatások mentén hasonló kapcsolatokat szorgalmaztunk a texas-i egyetemek (Texas University, University of St. Thomas) és a Pécsi Egyetem, valamint a Pázmány Péter Katolikus Egyetem között, valamint a Harvard Egyetem, a Puerto Rico-i UNE és magyar egyetemek között. A George Washington Egyetemre a magyar miniszterelnök látogatása során irányult kiemelt figyelem.

Fontosnak tartjuk az amerikai vállalkozói mentalitás elterjesztését, ami a magyar tudományos eredmények jobb hasznosulásához vezet. Ennek jegyében segítjük az üzleti képzés magyarországi szélesítését célzó amerikai egyetemeket a partnerkeresésben.

A Virginiai Egyetem és a Műszaki Egyetem együttműködése

Kiemelt cél a kutatás eredményeinek hasznosításában szerzett amerikai tapasztalatok megismerése, az amerikai vállalkozási szemlélet és gyakorlat átvétele. Hasonlóan más európai országokhoz, Magyarország számára is fontos lenne az erők koncentrálása egy-egy adott amerikai régióra, kutatási központra, neves egyetemre. Virginia állam és a Virginiai Egyetem (UVa) ideális partnernek tűnik.

A University of Virginia az egyik legjobb amerikai állami egyetem, teljesítménye nem marad el a világhírű magánegyetemek mögött. Erőssége a gazdasági, üzleti képzés, az egészségügyi kutatás, az alkalmazott kutatások és néhány mérnöki program. A nagykövetség által kezdeményezett magyar-amerikai egyetemi párbeszéd eredményre vezetett: a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem a Virginiai Egyetemmel 2005. júniusában megállapodást kötött. Ez többek között hallgatók és oktatók cseréjét, közös kutatási projekteket és a technológia transzferre vonatkozó virginiai ismeretek átadását is magába foglalja. (Az UVa erős orvostudományi profilja alapján a SOTE bevonása is fölvetődött.)

World Science Forum

A Washingtoni Magyar Nagykövetség minden lehetőséget megragadott arra, hogy a World Science Forum – Budapest rendezvényein való részvételre megnyerje az amerikai tudományos élet legjobbjait.

Az Egyesült Államokból meghívottak aktív szerepet vállaltak a World Science Forum munkájában.

Együtműködés az idegtudományi kutatásban

Az Egyesült Államok idegtudományi kutatását összefogó szervezetnek, a Society for Neuroscience-nek a közgyűlése minden évben a szakma kiemelkedően legfontosabb rendezvénye, amire a világ minden tájáról érkeznek vendégek. A 2005. novemberi SfN találkozó mentén a washingtoni nagykövetség nagyszerű tudományos tanácskozást szervezett.

A rendezvényvel kettős célt kívántunk elérni:

- fórumot biztosítani a hazai kutatók és az Egyesült Államokban élő, dolgozó magyar származású idegtudományi szakemberek közötti kapcsolat elmélyítésére;
- bemutatni a magyar idegtudományi kutatás magas színvonalát, s ezáltal elősegíteni a magyar-amerikai együttműködés fokozását.

(Ez utóbbi cél eléréséhez jó háttérrel jelent a magyar és az amerikai egészségügyi minisztérium által 2005-ben aláírt megállapodás.)

Career Fair for Visiting Fellows

Az NIH 2006. áprilisában másodszor rendezte meg a külföldi kutatók Karrier Vásárát. A Career Fair-t a Fogarty International Center és a kutatók önszerveződéséként létrejött érdekképviseleti szervezet hívta életre. A rendezvény célja az NIH-nél dolgozó, szerződésük lejártához közeledő kutatóknak és a jelentősebb kutatási kapacitással, programmal rendelkező országok, szervezetek képviselőinek összehozása volt. A rendezvényen Magyarországot a nagykövetség tudományos tanácsosa képviselte. A nagykövetségi és az NKTH-tól kapott anyagok alapján tájékoztatta az érdeklődőket a magyar K+F rendszeréről, az innováció kormányzati reformjáról, a magyar tudományos intézményekről, egyetemekről. Érthetően a legnagyobb érdeklődés a magyarországi ösztöndíj lehetőségek iránt mutatkozott. (Megjegyezzük, hogy az NIH által megfogalmazott törekvés összhangban van a nagykövetség „Homecoming Forum” kezdeményezésével.)

Magyar szakemberek összefogása

Az elmúlt években több EU tagország beindította az Egyesült Államokban élő, dolgozó tudósai, mérnökeik összefogását célzó programját. A magyar nagykövetség segítségével hasonló kezdeményezés indult (HunEx), ami a jelenleg Amerikában dolgozó, tanuló magyar szakemberek Magyarországgal való kapcsolatának erősítését, esetleges hazatérésük megkönnyítését célozza.

A fiatal magyar szakemberek képviselői a nagykövetség szervezésében lehetőséget kaptak a magyarországi kutatás és innováció, az egészségügy, a magyar informatika és hírközlés vezetőivel való találkozásra.

Kormányhivatalok tájékoztatása

Az amerikai szaktárcákkal az év folyamán folytatott egyeztető megbeszélések alapján elmondható, hogy minden amerikai partnerintézmény sikeresnek értékeli a korábbi közös munkát és szívesen folytatná azt. Erre a különböző tárcáknál különböző lehetőségeket látnak. Egy részükkel megoldhatónak tűnik az intézményközi szintű megállapodás létrehozása. (Erre szép példa az egészségügyi és orvostudományi kutatás területén aláírt EüM – DHHS

megállapodás.) A részletek kimunkálása a magyar partner-minisztériumokkal folytatott közvetlen egyeztetés révén lehetséges. A magyar innovációs reformról az amerikai partner intézményeket a nagykövetség tájékoztatta.

Oktatás

A magyar-amerikai TÉT és oktatási kapcsolatok gerincét a széleskörű kutatói-oktatói kapcsolatfelvételek, projekt-együtműködések képezik, amelyekhez mindkét fél saját (pályázati, intézményi vagy egyéb) forrásait használja, legtöbbször a finanszírozó intézmények közvetlen koordinációja nélkül. A nagykövetség (TÉT attasé) rendszeres tájékoztatással segítette a középiskolák és egyetemek közötti diák-, illetve tanárcserék, valamint az oktatási-kutatási együtműködések létrejöttét. (Amerikai egyetemeknek a magyar nagykövetségen tartott tájékoztató a felsőoktatásról, diákcsoporthoz utaztatása, iskolák kapcsolat teremtése.) 2006-ban már magyarországi székhelyű felsőfokú intézmény is felajánlott ösztöndíjat egy-egy tehetséges amerikai magyar diák budapesti képzéséhez.

Vita az adózási gyakorlatról

Az amerikai fél a saját pénzügyi szabályai szerint szervezi a nemzetközi együtműködést is. Az NIH intézeteivel kapcsolatban álló, NIH grantokat igénybe vevő magyar kutatók jövőbeni munkáját megnehezítheti egy megoldatlan adózási probléma. Az NIH nehezményezi, hogy a magyar fél a kapott támogatás alapján adózni kénytelen az érvényes ÁFA szabályoknak megfelelően. Mivel ez az amerikai kormányzati felfogással és az NIH szabályozással ellentétes, félő, hogy ha nem tudunk megállapodni az amerikai féllel, akkor az NIH megszünteti a magyar pályázatok fogadását és kutatóink támogatását. (NIH források szerint ez kb. 900 ezer USD/év.) A kérdés rendezése érdekében a Külügyminisztérium a szaktárcák bevonásával egyeztet az amerikai féllel.

3.3. Vállalati és egyéb piacközeli együtműködések, befektetési tevékenység

Kétoldalú kapcsolataink egyik új „húzóágazata” a tudományos és technológiai együtműködés. Számos új kezdeményezés indult be az IT, az egészségügy, az egyetemi kapcsolatok, valamint a magántőke bevonása területén.

A magyar-USA gazdasági kapcsolatok a befektetések területén is meghatározóak. Az amerikai cégek az alacsony társasági adót, a szakképzett munkaerőt, a javuló infrastruktúrát és a növekvő magyar termelékenységet emelik ki pozitívumként. Ugyanakkor számos cég neheztel a helyi iparüzési adó miatt.

A magyarországi amerikai befektetések összértéke mintegy 9 Mrd USD. Az amerikai Kereskedelmi Minisztérium előzetes adatai szerint az elmúlt évben az USA FDI hazánkban 330 M USD-t tett ki. 2005-ben az amerikai FDI bővülését hátrányosan befolyásolta, hogy jelentős adókedvezményekkel csábították haza a külföldön működő amerikai cégek tőkét, illetve profitját.

Számos amerikai cég (GE, Alcoa, Jabil Circuit, ExxonMobil, EDS, Delphi, Microsoft) már meglévő beruházásait bővítette, illetve újakat valósított meg - részben a szolgáltatási szférában. 2005-ben a tendencia tovább folytatódott, ugyanakkor az évente regisztrált befektetett összeg nem bővült. A beruházások egyre jelentősebb része nem igényel számottevő infrastruktúra fejlesztést, mivel azok a technológiai, illetve szolgáltatási szektorban valósulnak meg. Ezek a beruházások jellemzően nagyszámú fiatal diplomásnak kínálnak állást.

A „tudásalapú” szektorokban szorgalmazott együtműködés egyik jó példjaként, 2003-ban kezdte meg tevékenységét a virginiai Magyar Technológiai Központ (lásd később).

2005-ben több jelentős IT cég döntött regionális szolgáltató központ megnyitásáról Budapesten. Ezek közé tartozik a Microsoft, amely Global Technical Support Center-ében a jelenlegi létszámot közel 300-ra futtatja fel, az IBM, amely 700 új munkahelyet teremt, az Alcoa, mely 70 M euró értékű gyártmányfejlesztési beruházást hajt végre, valamint a CISCO, amely mintegy 500 állást létesít. Az Oracle 2005-ben bejelentette, hogy Budapesten hozza létre új szakértői központját, amely a közszolgálati informatikai rendszerek bevezetését fogja támogatni az új EU tagállamokban. Craig Barrett, az Intel elnöke 2005 márciusában, John Chambers, a CISCO elnöke pedig júniusban látogatott Budapestre.

A tervek szerint a National Venture Capital Association 2006-ban egy kockázati tőketársaságokat képviselő, szűk körű delegációt indít Magyarországra.

Magyar stratégiai cél az amerikai befektetések ösztönzése elsősorban a technológia- és tudás-intenzív ágazatokban, valamint a regionális szolgáltatási tevékenység területén.

Magyar Technológiai Központ - HTEC

A Washingtoni Magyar Nagykövetség kiemelt feladatának tekinti a gazdasági, üzleti kapcsolatok ápolását, a technológiai fejlődés segítését, ezért megkülönböztetett figyelemmel kíséri és lehetőségei szerint támogatja a Virginiában létrehozott technológiai központot. A nagykövetség által kezdeményezett és az IHM támogatásával létrejött program rövid időn belül ismertté vált a vállalatok körében. Ezt igazolják a sikeres szakmai napok és a nagy számban érkezett pályázatok. A HTEC-nek sikerült komoly kedvezménnyel megszerezni olyan szolgáltatásokat, melyek a hazai cégek számára magas díjaik miatt nem voltak elérhetőek. Az iroda elfogadott partnerévé vált mind az amerikai kormányzati szerveknek, mind a helyi vállalkozóknak.

A HTEC tevékenységének jelentős részét a piacon jelenlévő, illetve ott először megjelenő vállalatoknak nyújtott logisztikai segítségnyújtás teszi ki. Fontos feladatuk ehhez kapcsolódóan a „nation branding”, a magyar információtechnológiai ipar megismertetése a helyi érdeklődőkkel, vállalatokkal. A HTEC további céljai között szerepel egy adatbázis kiépítése is a kis- és középes vállalatoknak, vállalatokról.

Eddig két hazai cég, a Freesoft és az AITIA alapított amerikai vállalatot. További magyar cégalapításokra számítunk a közeljövőben.

Hosszabb távon célunk lehet, hogy a Magyar Technológiai Központ a jövőben a teljes hazai high-tech területet képviselje.

Biotech Roadshow

A biotechnológia és az élettudományok, valamint a hozzájuk kapcsolódó üzleti lehetőségek mind az Egyesült Államokban, mind pedig Magyarországon az érdeklődés homlokterében állnak. 2006 februárjában – kihasználva az ezen a területen kialakult pozitív Magyarország képet – egy roadshow keretében mutattuk be a legpiacképesebb magyar biotech cégeket Bostonban és Washingtonban, az USA két jelentős szakmai koncentrációjában. A sikeres Bio 2005 kiállítást követően idén is komoly standdal és „Country Seminar”-ral vett részt a szakma Chicago-ban a BIO 2006 rendezvényen.

Megfontolandó a Roadshow során, illetve a CSIS innovációs projekt keretében kialakult vállalati kapcsolatok hasznosítása.

3.4. Egyéb kapcsolatok, jelentősebb események

Homecoming Forum

2006. április 8-án a nagykövetség immár negyedik alkalommal rendezte meg az Egyesült Államokban élő fiatal magyar és magyar származású szakemberek éves találkozóját (Forum of Young Hungarian Professionals).

A rendezvény alapvető célja az Egyesült Államokban élő (dolgozó, tanuló) fiatal magyar diplomások egymás közötti kommunikációjának segítése, a magyarországi szakmai közösségekkel meglévő kapcsolataik erősítése. Az idei rendezvény – amelyen az USA számos városából közel száz fő vett részt - folytatása az elmúlt három évben sikerrel megrendezett találkozónak. Az idei Fórum is kiemelt figyelmet szentelt a hazatérni szándékozó szakemberek problémáinak.

A magas rangú kormányzati képviselők révén a Fórum résztvevői betekintést nyerhettek mind a magyar, mind az amerikai kormány kutatással kapcsolatos terveibe. Érdeklünk, hogy a fiatal magyar értelmiségiek közül minél többen Magyarországon érvényesüljenek, vigyék haza a megszerzett tudást és a globális gondolkodásmódot.

A Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal képviseletében Vass elnökhelyettes asszony tájékoztatást nyújtott a legfontosabb hazai kutatási, innovációs programokról, és hazatérésre bátorította az Egyesült Államokban dolgozó fiatalokat. A Magyar Biotechnológiai Szövetség elnöke, Duda Ernő, az utóbbi néhány évben ígéretesen felgyorsult kutatási befektetésekről számolt be, kiemelve, hogy a kormányzat felismerte az innováció meghatározó szerepét a gazdaságban.

A Hungarian America Foundation elnöke ismertette a HunEx projekt helyzetét. Beszámolójában elmondta, hogy a már aktív biomed és informatikai csoportok mellett megalakult a harmadik, gazdasági és pénzügyi területen dolgozó szakcsoport is, melynek céljai már túlmutatnak az egymás közötti kapcsolatok erősítésén; a jövőben a magyar kormányzat szakirányú döntéseiben is alkalmi tanácsadóként kívánnak szerephez jutni.

Avian Flu

A világméretű influenza járvánnyal kapcsolatos amerikai stratégiát egy 2005. végén közreadott dokumentum foglalja össze (U.S. National Strategy for Pandemic Influenza). Ennek fontos eleme a nemzetközi együttműködés, amelyet az amerikai külügyminisztériumban létrehozott Madárinfluenza Akció Csoport koordinál kormány szinten. Az Egyesült Államok igyekszik vezető szerepet játszani a világméretű influenza járvány megelőzésére, leküzdésére szerveződő nemzetközi együttműködés keretében.

Az USA érdeke, hogy a járvány megjelenése és terjedése követhető legyen, visszaszorítása összehangolt nemzetközi erőfeszítéssel történjék. Ebben az érintett nemzetközi szervezetekkel együtt kívánnak működni. A hangsúlyt az átláthatóságra helyezik. Az érintett országokat az adatok nyílt és azonnali közreadására kívánják rábírní azon logika alapján, hogy már a madárinfluenza eseteknél meg kell szüntetni a titkolódzást, ami egy emberről emberre terjedő vírusváltozat megjelenése esetén végzetes következményekkel járhat. (A fél évvel ezelőtti helyzetfelmérés óta a madárinfluenza járvány 14 országról 50-re áttért.)

Magyarország képviseletét az amerikai külügyminisztérium és a különböző szakmai szervezetek által influenza járvány témában szervezett rendezvényeken a TÉT attasé látja el. Kutatási vonatkozása elsősorban a vakcina témának van. (Ami egyben erős magyar gazdasági érdeket is jelent.)

A washingtoni olasz nagykövetség – együttműködve az EU misszióval – szakmai tanácskozás szervezésének tervéről számolt be. A Pandemic Influenza Workshop október 6-án lesz az Olasz Nagykövetségen. Ezen az amerikai kormány és a kiemelkedő szakmai szervezetek képviselői mellett a diplomáciai képviseletek, valamint az EU vezető szakértői vesznek részt. Javasoljuk megfontolni, hogy ezen a fórumon egy kiutazó magyar szakember számoljon be a madárinfluenza vakcina magyarországi kifejlesztéséről, az értékesítés állásáról.

4. A Tét attasé tevékenysége

Magyar célok megjelenítése, segítése az Egyesült Államokban

A Tét attasé lapvetően a tudomány, kutatás, innováció területén képviseli az országot és szervezi a kapcsolatokat. A washingtoni nagykövetségen a Tét attasé az eredeti elvárásokat jóval meghaladó körben folytat szakdiplomáciai tevékenységet. A KüM és az NKTH mellett több magyar minisztérium munkáját is segíti. Így döntő szerepet vállalt az Egészségügyi Minisztérium, az Informatikai és Hírközlési Minisztérium és az Oktatási Minisztérium delegációs programjainak szervezésében, végrehajtásában. (Előfordult, hogy az ICsSzEM és az FVM is a Tét attasé segítségét igényelte.)

A sokrétúséget és a terhelést az alábbi összeállítás, az elmúlt 9-10 hónap munkájának jellegére, eredményeire utaló lista érzékeltetheti, ahol egy-egy szó vagy félmondat is sokszor hosszan tartó, szívós erőfeszítést takar. A témák fontosságából közvetlenül adódik a Tét attaséi tevékenység haszna.

- A magyar-amerikai Tét együttműködésnek kormányzati szinten jogi keretet biztosító **megállapodás** előkészítése és végrehajtása.
- USA szakmai fórumokon a **magyar K+F ismertetése**, népszerűsítése.
- Kapcsolat létrehozása a hazai és az amerikai szakmai közösségek között. Ennek sajátos formája az Egyesült Államokban élő fiatal magyar és magyar származású szakemberek éves találkozója (**Forum of Young Hungarian Professionals**). A Fórum kiemelt figyelmet szentel a hazatérni szándékozó szakemberek problémáinak.
- KKV-k kutatási, innovációs tevékenységének segítése az amerikai rendszer megismertetésével (**SBIR, ATP delegáció** magyarországi útja).
- Kiemelt figyelem a magyar biotechnológiai programok iránt, együttműködés lehetőségének keresése (**Biotech Roadshow**).
- **Egészségügyi** kapcsolatok fejlesztése, együttműködés az **orvostudományi kutatás** területén (egészségügyi minisztériumok megállapodása, szövetségi és állami intézmények együttműködése a rákutatás, a szív és érrendszeri megbetegedések és a népegészségügy terén).
- Magyar és amerikai **egyetemek kapcsolatának** kezdeményezése. (Ennek szép példája a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem és a University of Virginia kibontakozó együttműködése.)
- Rendszeres **tájékoztatás** a magyar felsőoktatásról, a magyar egyetemek népszerűsítése, az amerikai rendszer alkalmazható elemeinek bemutatása.
- A védelmi offset ügyletek hatékonyságát segítő amerikai közvetítő cég magyarországi kapcsolatainak és **amerikai technológiák** Magyarországra kerülésének segítése.
- Nagykövetségi rendezvény szervezése magas színvonalon művelt tudományterületek magyar és amerikai szakembereinek találkozója céljából (**Idegtudományi Szimpózium**).
- Magyarország képviselője a **világméretű járvány, madárinfluenza** témában az amerikai fővárosban szervezett nemzetközi találkozók, konferenciákon.
- A világ legnagyobb egészségügyi kutató központjában (NIH) dolgozó külföldi kutatók megismertetése a magyarországi K+F programmal és lehetőségekkel (**NIH Career Fair**).
- Kapcsolat tartás az USA tudománytámogató szervezetével, a nálunk is alkalmazható megoldásaik ismertetése (**NSF elektronikus pályáztatás, S&E Indicators**).
- Közép-Európával politikai szinten foglalkozó, kiemelt kormányzati tanácsadó szervezettel **szakmai projektek** kezdeményezése (Center for Strategic and International Studies – Innovációs projekt, Egészségügy modernizációja projekt).

- Amerikai egyetemi **ösztöndíj lehetőségek** közvetítése a magyar felsőoktatás szakmailag illetékes intézményeinek.
- Magyarország képviselte a Nemzetközi Műholdas Hírközlési Szervezetnél (International Telecommunication Satellite Organization - **ITSO**).
- Delegációk tárgyalásainak előkészítése a **kommunikáció**, Internet biztonság és szabályozás kérdéskörében.
- Az amerikai K+F eredményeinek, trendjeinek rendszeres bemutatása tanulmány jellegű **összefoglalók és a Nemzetközi Hírlevél** híreinek formájában.
- Segítség a magyar tudomány és az MTA népszerűsítésében, a **World Science Forum** szervezésében.
- Az Egyesült Államokban élő, kiemelkedő szakmai teljesítményt elért hazánkfiainak **elismertetése**. (Kitüntetés adományozása Peter Lax, Charles Simonyi számára.)
- Az USA-ban tevékenykedő **tiszteletbeli konzulok** tájékoztatása a magyar K+F eredményeiről, megnyerésük az otthoni célok segítésére.
- A washingtoni **tudományos diplomaták** szervezetében és az EU nagykövetségek szakdiplomatáinak rendszeres találkozóin Magyarország és a magyar érdekek képviselője.

4.1 Kapcsolatépítő, promóciós, forrásfeltáró tevékenység a K+F és innováció területén

Az előzőekben felsorolt sokrétű feladatok közül természetesen a szakmai irányítást végző Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal profiljába vágó tevékenység támogatása a TÉT attasé kiemelt feladata. A 2005-2006-os év ebben a tekintetben is sikeresnek mondható.

Közel két év munkájának lezárását jelentette az Innovációs Projekt befejezése. A záró megbeszélésen sorra vettük a folytatásra érdemes kezdeményezéseket, amelyeket a továbbiakban a közvetítő CSIS nélkül, a magyar és az amerikai partnerek közvetlen kommunikációjában lehet majd kiteljesíteni. Az NKTH részéről a támogatás ugyanakkor több témában továbbra is fontos lenne. Cserébe az együttműködés hasznát a szélesebb szakmai körök élvezhetnék. (Gondoljunk csak itt az NIH, az egyik legnagyobb amerikai kormányzati kutató központ, vagy a University of Virginia, egy nagy állami egyetem technológia transzfer gyakorlatának megismerésére, és a tapasztalatoknak a széles magyar egyetemi, intézeti körben való megismertetésére. De hasonlóan széles körben hasznosulhatna az az összeállítás is, ami egy biotechnológiai cég létrehozásának, amerikai és magyar közegben való működtetésének tapasztalatait adná közre.)

Komoly lehetőséget jelent az amerikai cégekkel létrejött kapcsolat (Eli Lilly, Global Biosecurity Group, Toucan Capital Corporation stb.), amit megfontolt célok mentén lehet hasznosítani.

A kisvállalkozások K+F tevékenységének élénkítésére kínál jól bevált programot és módszert az amerikai SBIR/STTR konstrukció. A tavasszal létrejött budapesti konzultáció folytatása célszerű. Több európai ország is ezt az innovációs eszközt tanulmányozza a bevezetés szándékával. Az érdeklődésnek ez a szintje a programmal kapcsolatos esetleges kétségeinket is eloszthatja.

Az ATP program vezetőjének budapesti útja is kezdete lehet egy számunkra hasznos párbeszédnek, még akkor is, ha a program időközben a Kongresszus és a Szenátus politikai csatározásának áldozatává válna.

A magyar-amerikai K+F+I kapcsolatok fejlesztésének stabil, mindkét fél által hasznosnak ítélt fóruma volt korábban az évente ülésező Vegyes Bizottság. Dolgozunk az egyezmény alapján folyó együttműködés fölélesztésén. Az új megállapodás szövegével kapcsolatos elhúzódó vita kitolta az aláírás és a következő VB ülés lehetséges dátumát. A legutóbbi ülés óta meglehetősen hosszú idő telt el, félő, hogy egy 2006 őszi vagy 2007 tavaszi átfogó tanácskozás hiányában a kapcsolatok erodálódnak.

Magyar oldalon megoldást kell találni a tárcaközi koordinációra. A Tét attasé napi tevékenységében az egyéb szakminisztériumok számára végzett munka természetesen módon kiegészíti a szigorúan vett K+F+I tevékenységet, ugyanakkor nem áll össze, mint egységes kormányzati akaratot képviselő tevékenység.

A magyar kutatás értékeit egy-egy szakmai rendezvény tudja leginkább tudatosítani az amerikai szakmai közösségben. Erre volt szép példa a Society for Neuroscience közgyűlése mentén, a washingtoni nagykövetségen szervezett nagyszerű tudományos szimpózium. A nagykövetség a rendezvénnyel kettős célt kívánt elérni:

- fórumot biztosítani a hazai kutatók és az Egyesült Államokban élő, dolgozó magyar származású idegtudományi szakemberek közötti kapcsolat elmélyítésére;
- bemutatni a magyar idegtudományi kutatás magas színvonalát, s ezáltal elősegíteni a magyar-amerikai együttműködés fokozását.

(Ez utóbbi cél eléréséhez jó háttérrel jelent a magyar egészségügyi minisztérium és az USA egészségügyi minisztériuma között 2005-ben aláírt megállapodás.)

A Nemzeti Kutatási és Technológiai Hivatal a magyar innovációs reform előkészítésében, kiteljesítésében jól tudta hasznosítani a Tét attasék konkrét tématerületeket felölelő tanulmányait. Az amerikai példa bemutatása - az USA kiemelkedő szerepe és a speciális amerikai közeg miatt is – mindenképpen hasznos háttérinformációt jelent.

Az Egyesült Államok súlyát, jelentőségét tekintve összemérhető az Európai Unióval, így az amerikai példa összehasonlítási alapot jelenthet az EU-hoz kapcsolódó magyar törekvésekhez. (Így például az európai neutronfizikai objektummal kapcsolatos döntésekben segítséget jelentett az Oak Ridge-i Spallation Neutron Source építésére, működésére vonatkozó alapadatok megküldése.)

A magyar K+F+I bemutatására több lehetőség is adódott 2005/2006-ban. Ennek a munkának csak egyik haszna a magyar teljesítmény és az intézményrendszer megismertetése. A másik, hasonlóan fontos cél a jó képességű (amerikai magyar) szakemberek hazatérése néhány, számunkra kiemelten fontos területen. Ez utóbbi törekvés 2007-ben európai szinten is folytatódhat a tervezett European Career Fair keretében.

Itt kell megemlíteni a visszatérő, lassan hagyománnyá érő Homecoming kezdeményezést, ami idén tavasszal is sok fiatal szakembert és több amerikai magyar szervezet képviselőjét hozta össze a nagykövetségen.

4.2. A Tét attasé részvétele a nagykövetség nem tudományos és technológiai területen folytatott tevékenységében

A Tét attasé nem tudományos és technológiai területen végzett munkáját „fogyasztói”, azaz magyar intézményi csoportosításban ismertetjük.

Egészségügyi Minisztérium

Az Egyesült Államok kormányzati köreivel kialakított kapcsolat eredménye a minisztériumközi megállapodás és a szövetségi kutatóintézetekkel kibontakozó együttműködés. Az egészségügy területén végzett munka ennél szélesebb körű, az egészségipar vezető intézményeit, vállalati, szakmai szerveződéseit, nem kormányzati szervezeteit, az USA kiemelkedő egészségügyi, orvostudományi profillal rendelkező egy-egy egyetemét érinti. A minisztérium és az NIH intézetei mellett kiemelkedő partner az M.D. Anderson Cancer Center, a Nashville Health Care Council, a Vanderbilt Medical School, a Johns Hopkins Egyetem és a Tennessee-beli gyógyszerészek szervezete.

Informatikai és Hírközlési Minisztérium

Az EU törekvéseit megelőzve Magyarország komoly reményekre okot adó együttműködést alakított ki az Internet biztonság (cyber-security) és a kritikus infrastruktúra védelem területén az érintett amerikai tárcákkal (Külügyminisztérium, Belbiztonsági Minisztérium), szakmai szervezetekkel. Az együttműködésnek új lendületet adott a magyar informatikai és hírközlési miniszter tavalyi amerikai látogatása.

Internet Governance Forum témában az új rendszerrel kapcsolatos elképzeléseinket az amerikai kormányzati szakértők véleményével vetettük össze.

Külön feladat volt a Washington szomszédságában létrehozott, a magyar és amerikai vállalkozások együttműködését segítő, szervező Magyar Technológiai Központ munkájának figyelemmel kísérése, segítése.

Magyarország képviselője az ITSO közgyűlésen.

Oktatási Minisztérium

Egyetemi kapcsolatok fejlesztése, tájékoztató munka a magyarországi felsőoktatás szervezeteiről, amerikaiak számára elérhető programokról, iskolák kapcsolatának segítése.

Kapcsolat az amerikai külügyminisztérium szervezte Hubert H. Humphrey Program keretében az Egyesült Államokban tartózkodó szakemberekkel.

Az utóbbi idők legambiciózusabb, a közoktatás színvonalának növelését célzó szövetségi szintű törekvés figyelemmel kísérése. (A hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatását, az amerikai oktatás általános színvonalának emelését és az iskolák teljesítményének objektív értékelését elérni hivatott oktatási törvény - No Child Left Behind Act.)

Magyar-amerikai oktatási projekt főlázolása.

Gazdasági és Közlekedési Minisztérium

Kapcsolat fenntartása a DoE nemzetközi részlegével, az intézményközi kutatási együttműködés lehetőségének reményében. Az amerikai energia politika figyelemmel kísérése.

Gyógyszeripari fejlesztések szakember igényének közvetítése.

Feltalálók és „univerzális zenik” eligazítása.

Ifjúsági, Család, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium

Miniszteri látogatás részeként konzultáció szervezése az amerikai partner minisztérium illetékeseivel.

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium

A madárinfluenzával kapcsolatos tájékoztató munka, az amerikai törekvések közvetítése.

Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium

Általános tájékoztató munka. A klímaváltozással kapcsolatos amerikai megítélés (kormányzati és nem kormányzati) követése.

Külügyminisztérium –nem közvetlenül TÉT ügyek

Amerikai magyar szervezetek kapcsolattartásának és a Magyarország irányú szakember áramlásnak a segítése. Az Egyesült Államokban élő fiatal magyar vagy magyar származású szakembereket összefogó szervezetek munkájának segítése, a Homecoming Forum szervezése. (A kezdeményezés eljutott arra a szintre, hogy adatbázisba szervezze a főleg mérnöki, orvostudományi, üzleti ismeretekkel rendelkező fiatalokat. Cél a kapcsolatok segítése a magyarországi szakmai körökkel, platform létesítése a magyar származású munkavállalók és a hazai cégek számára, a hazatérés elősegítése.)

Kitekintés más országok gyakorlatára: az Egyesült Államokkal kapcsolatos kanadai, osztrák, német stb. elképzelések figyelemmel kísérése.

Tájékoztatás, közbenjárás magyarokat érintő ügyekben. Így például visszatérő gond, hogy a magyar szakemberek az amerikai szövetségi intézetekben a más országok kutatói számára járó adókedvezményt nem kapják. Ehhez a kétoldalú megállapodás ez irányú módosítására lenne szükség. (Számos ország kétoldalú megállapodásban rögzítette az Egyesült Államokban tartózkodó diákok, kutatók számára biztosítható adókedvezményt. Ennek értelmében az adóköteles jövedelemből meghatározott, 2.000 – 7.500 USD közötti összeg adóalap csökkentő tételként levonható. Ahhoz, hogy ez a magyarokra is vonatkozzék, felül kellene vizsgálni a 49/1979. (XII: 06.) MT rendelettel kihirdetett, kettős adóztatást kizáró egyezmény 18. cikkelyében foglaltakat.)

Washington, D.C., 2006. július 10.